

№ 226 (20739) 2014-рэ илъэс БЭРЭСКЭЖЪЫЙ ШЭКІОГЪУМ и 26-рэ

> кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижьутьотэцтых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

НЕПЭ КЪЫХЭТЫУТЫХЭРЭМ АЩЫЩХЭР:

Я 3 рэ нэкіубгъор

«ЗэшІохыгъэ хъугъэр макІэп, ау джыри щыкіэгъабэ щыі».

Я 4-рэ нэкіубгъор

ТхэкІошхом имузей щыгупшысагъэх.

Я 5-рэ нэкіубгъор

Икъу фэдизэу тымышІэрэ лэжьыгъ.

ШІукІэ агу къинэщт

Хабзэ зэрэхъугъэу, Тыркуем щыпсэурэ тильэпкьэгьухэм ясабыйхэр ильэс кьэс Адыгеим къэкloх. Мы мафэхэми ахэр тихьакlэх. БлэкІыгьэ ильэсхэм кІэлэеджакІохэр арымэ къак ощтыгъэхэр, джы купым хэтхэр нахь чьэпхьыгьэх, студентхэри юф зышіэхэрэри ахэтых. Зэкlэмкlи ахэр нэбгыри 10 мэхъух.

щыІэнхэу къэкІогъэ ныбжьыкІэхэм программэ гъэшІэгъон афызэхагьэуцуагь. Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ тызэрэщигьэгьозагьэмкіэ, пэшіорыгъэшъэу мафэ къэс ахэр зыдащэщтхэр агъэнэфагъ. Адыгэ лъэпкъым итарихъ, икультурэ зыфэдэр къафаІотэщт. Музейхэм, республикэ гъэзетхэм яредакциехэм, къушъхьэхэм кloщтых нэмыкі чіыпіэ дахэу ти-Іэхэр хьакІэхэм арагъэлъэгъущтых. Мыекъуапэ иурамхэм къащакІухьащт, къэлэ паркым, Лениным ыцІэ зыхьырэ гупчэм, защагъэпсэфыщт, ащычэфыщтых. Мафэм яуахътэ гъэшІэгъонэу зэрагъакІорэм

Тхьамафэм къыкіоці яхэкужъ гьозэнхэм пае егьэджэнхэр апэрэ мафэм къыщегъэжьагъэу афызэхащэх.

ШэкІогъум и 24-м къэсыгъэ ныбжьыкІэхэр АР-м и Лъэпкъ музей ащагъэх. Адыгэхэм якультурэ ыкІи ящыІэкІэ-псэукІэ ижъырэ лъэхъаным зыфэдагъэр къизыІотыкІырэ къэгъэлъэгъонхэм нэlуасэ ахэр афашlыгъэх. Джэрз пасэм илъэхъан, исп унэм фэдэ пкъыгъоу сурэтхэр зытешІыхьагъэхэр ыкІи нэмыкІ гъэшІэгъоныбэ музеим иІофышІэхэм ныбжыкІэхэм къарагъэлъэгъугъ. Джащ фэдэу Олимпиадэм имашІо изэІэпыхын епхыгъэ Іофтхьабзэу Мыекъуапэ щыкІуагъэм, Шъачэ къыщызэІуахыгъэгъэ «Адыгэ Унэм» ащытырахыгьэ сурэтхэр, АР-м фэшъхьафэу пчыхьэрэ ныб- и ЛІышъхьэ къырихьакІыгъэ жьыкІэхэм адыгабзэм щагъэ- пхъакъор, Олимпиадэм илагъэу

машІор зыкІагьэнагьэр зычІэльхэм чІэхьагьэх. НыбжьыкІэхэм ар ашІогьэшІэгьон дэдэ хъугьэ.

Тыркуем къикІыгъэ хьакІэхэр тыгъуасэ Адыгэ Республикэм итхыльеджапІэ рагьэблэгьагьэх. Адыгэ лъэпкъым ехьылІэгъэ тхыгъэу къыдэкІыхэрэр зэкІэ зыщаугъоирэ ыкІи ахэр зыща-Іыгъыхэрэм апэрапшіэу чіэхьагьэх. НэмыкІ тхылъеджапІэхэм ыкІи Интернетым ащымыгьотыщт къэбархэр мыщ зэрэчІэлъхэр apalyaгъ. Тхылъеджапіэм иіофышіэхэм ныбжьыкіэхэр гущыІэгъу афэхъугъэх, зыгъэгумэкІырэ упчІэхэр аратыгьэх ыкІи ахэм игьэкІотыгьэ джэуапхэр агъотыжьыгъэх.

Тыркуем къикІыгъэ ныбжьыкІэхэр адыгэх, ау бзэр зэкІэми аlулъэп. Илъэсищ хъугъэу Адыгеим къэкІожьыгъэу, Мыекъопэ къэралыгьо технологическэ университетым щеджэрэ Къэхъу Семих ныбжьыкІэхэр къызэрэкІощтхэр зешІэм игуапэ хъугъэ, ахэм ІэпыІэгъу афэхъунэу рихъухьагъ, тыдэ кІуагъэхэми ар

> (Икіэух я 2-рэ нэкіубгъом ит).

Тофыгъо зэфэшъхьафхэм

ахэплъагъэх

Адыгеим хэбзэукьоныгьэхэр щызэрамыхьанхэмкІэ ведомствэ комиссием зичэзыу зэхэсыгьоу тыгьуасэ и агьэм тхьамэтагьор щызэрихьагь Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпІыл Мурат.

Іофтхьабзэм хэлэжьагъэх агьэфедэнэ зэгьэшІэгьэным пае АР-м ипрокурор шъхьа василий Пословскэр, республикэм хэгьэгу кlоцl ІофхэмкІэ и Министерствэ ипащэу Александр Речицкэр, министрэхэм я Кабинет хэтхэм ащыщхэр, къэлэ ыкІи район администрациехэм яліыкіохэр, нэмыкіхэри.

Апэрэ Іофыгьоу къэзэрэугьоигъэхэр зытегущы агъэхэр шъон пытэхэм апыщагьэхэм япчъагьэ нахь макіэ шіыгъэным, мы тхьамыкІагъом цІыфхэр, анахьэу зыныбжь имыкъугъэхэр, щыухъумэгьэнхэм афэшІ къулыкъу зэ--е ее не шфо не мехфаахашеф зэхащэрэм, мы лъэныкъомкІэ непэ Іофхэм язытет зыфэлэр ары. Мыщ фэгьэхьыгьэу къэгушыІагь АР-м псауныгьэр къэухъумэгъэнымкІэ иминистрэу Мэрэтыкъо Рустем. Ащ къызэри-ІуагъэмкІэ, мы уахътэм ехъулІэу ешъоным пыщэгъэ нэбгырэ 7718-рэ учетым хэт, блэкІыгъэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр проценти 4-кІэ нахь макІэ хъугъэ. Ау ащ дакІоу шъон пытэхэм апкъ къикІыкІэ зидунай зыхъожьыгъэхэм япчъагъэ процент 13.8-кІэ нахьыбэ хъугъэ. Зыныбжь имыкъугъэхэм шъон пытэхэр, наркотикхэр, тутыныр тикъэлэ шъхьаІэ дэт гурыт ыкІи апшъэрэ еджапІэхэм ачІэсхэм тестхэр арагьэкІугьэх. Ащ изэфэхьысыжьхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкІэ, наркотикхэр зыми ыгъэфедэрэп, процент 45-р загъорэ шъон пытэхэм яшъох, процент 48-мэ тутыныр ауплъэкІугъ. Къулыкъу зэфэшъхьафхэр зэгъусэхэу мы гумэкІыгъохэм апэуцужьхэми, джыри Іоф зыдэшІэгъэн фэе лъэныкъоу шы де зэрэмымак р министрэм къыхигъэщыгъ. Анахьэу зыныбжь имыкъугъэхэм анаІэ тырагъэтын фаеу ылъытагъ.

Мы Іофыгьом епхыгьэу нэужым къэгущы агъэх ык и япшъэрылъхэр зэрагъэцак Іэрэм къэзэрэугьоигьэхэр щагьэгьозагъэх муниципальнэ гъэпсыкІэ зиІэхэ «Къалэу Мыекъуапэ» ыкІи «Красногвардейскэ районым» яадминистрациехэм япащэхэм яапэрэ гуадзэхэу Сергей Стельмахрэ Анна Федоркорэ.

ГумэкІыгъом идэгъэзыжьын Іоф дэзышІэрэ чІыпІэ комиссиехэм, къулыкъухэм япшъэрылъхэр зэрагъэцакІэрэм икъу фэдизэу зэримыгъэразэрэр АР-м и Правительствэ и Тхьаматэ къыІуагъ.

(Икіэух я 2-рэ нэкіубгъом ит).

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ и Указ

Адыгэ Республикэм иліыкіоу Урысые Федерацием и Президент дэжь ренэу щыіэм иапэрэ гуадзэ ехьыліагъ

1. Дзыбэ Руслъан Мусэ ыкъор Адыгэ Республикэм илІыкІоу Урысые Федерацием и Президент дэжь ренэу щыІэм иапэрэ гуадзэу гъэнэфэгъэнэу.

2. Зыкіэтхэхэрэ мафэм щыублагьэу мы Указым кіуачіэ иіэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, шэкІогъум и 24-рэ, 2014-рэ илъэс

(Къык Іэлъык Іорэ номерыр шэк Іогъум и 28-м къыдэк Іыщт).

ШІукІэ агу **къинэщт**

(ИкІэух)

КІалэм гущыІэгьу тызыфэхьум къытиІуагь 2011-рэ илъэсым псэолъэшІ ыкІи инженер сэнэхьат зэригъэгьотынэу Адыгеим къызэрэкІуагъэр. Непэ ар я 3-рэ курсым ис, еджэныр къыухыми ихэкужъ къинэнэу ыгукІэ зэрэфаер къытиІуагъ. Тыркуем къикІыгъэ кІалэхэм Семих нэІуасэ тафишІыгъ, ахэм ащыщхэм гущыІэгъу тафэхъугъ.

Чэмышъо Эргюн илъэс 25-рэ ыныбжь, апшъэрэ еджапІэр къыухыгъэу мэлажьэ. Ящэнэрэу ар Адыгеим къэкІо.

— Непэ Тыркуем тыщэпсэуми, тыадыг, Адыгеир ары тэ тичІыгужъыр, — elo Эргюн. — Мыщ сыкъызэрэкІощтыр къысфэмыгъэсыжьэу сежагъ. ГъэшІэгьоныбэ тагъэлъэгъу, къытфаlуатэ. Ахэм видео, сурэтхэр атесэхых, сыкІожьымэ сянэ-сятэхэм, синыбджэгъухэм язгъэлъэгъущтых. Адыгабзэр нахь дэгъоу зэзгъэшІэнэу сыфай, ащкІэ пчыхьэ егъэджэнхэр зэрэтфызэхащэрэмкІэ сэгушІо. Адыгэхэр зыщыпсэурэ чІыгум сэри сыкъэкІожьынэу сыфай.

Апшъэрэ еджапІэр къыухыгъэу полицием Іоф щешІэ Къэбжь Эмрэ. Адыгеир ыгу зэрэрихьырэр, ящэнэрэу къызэрэкІорэр къытиІуагъ. ЗэгурыІоныгъэ азыфагу илъэу адыгэхэр зыщыпсэурэ чІыгум ыгукІэ къэкІожьынэу зэрэфаер къыхегъэщы. Ащ пае Тыркуем щызэхащэгъэ курсхэм макІо, урысыбзэ зэрегъашІэ.

- Непэ тхылъеджапІэу тыкъыздэкІуагъэр зэкІэми тшІогышельный тырыный на настроительный на настроит Адыгэ лъэпкъым тарихъэу пылъыр мыщ дэгъоу щызэбгъэшІэн плъэкІыщт. Кавказ заор къемыжьэзэ адыгэхэр зэрэпсэущтыгъэхэр тшІогъэшІэгъон, заом фэгъэхьыгъэ къэбарэу тшІэрэми хэдгьэхъонэу тыфай. Джащ фэдэу ижъыкІэ агъэфедэщтыгъэ Іэмэ-псымэхэр, щыгынэу ащыгынгыхэр тыгьуасэ Лъэпкъ музеим къыщытагъэлъэгъугъэх. Лъэпкъ гъомылапхъэхэр тагъэшхых. КъэкІорэ илъэсми сыкъэкІонэу сыфай.

Тыркуем къикlыгъэ хъакlэхэр шэкlогъум и 30-м гъогу техьажьыщтых. Ялъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ Адыгеим щалъэгъугъэри щызэхахыгъэри шlукlэ агу къинэщтых.

ПІАТІЫКЪО Анет.

Хэдзын Іофхэм **арыгущыІагъэх**

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие мы мафэхэм видеоконференцие Москва дыриlагь. Ар зэрищагь УФ-м хэдзынхэмкІэ и Гупчэ комиссие ипащэу Владимир Чуровым.

Іофтхьабзэм хэлэжьагъэх АР-м хэдзынхэмкіэ и Гупчэ комиссие ипащэ игуадзэу Фанюс Казыхановыр, исекретарэу Хьэціэціэ Фатимэ, Мыекъопэ чіыпіэ хэдзын комиссием ипащэу Татьяна Ларинар, политическэ партиехэм, къэбарлъыгъэіэс амалхэм яліыкіохэр, нэмыкіхэри.

Политическэ партиехэм, общественнэ организациехэм, ныбжьык объединениехэм зэзэгъыныгъэ азыфагу илъэу юф зэдаш эным епхыгъэ юфыгъохэм видеоконференцием щатегущы агъэх.

Гъэпціагъэ хэмыпъэу хэдзын-хэр кіонхэм пае агъэнэфэрэ пъыппъакіохэм къэбарлъыгъэlэс амалхэм іоф ащызышіэхэрэр нахьыбэу ахэтхэмэ нахьышіу зэрэхъущтыр, ахэм яліыкіохэм зэхэсыгъохэм ачіэхьанхэ фитыныгъэ яіэныр къызэрэригъэкіурэр Владимир Чуровым игущыіэ къыщыхигъэщыгъ.

— Непэ тызтегущыІэщтыр зигьо кьэсыгьэ Іофыгьохэр ары. Льэныкъо зэфэшъхьафхэм къарыкІырэ льыпльакІохэм агьэунэфырэ кІэуххэр зэтекІхэу бэрэ къыхэкІы, — къыІуагъ Владимир Чуровым. — Ащ

къыхэкlэу зэмызэгъыныгъэхэр мэхъух.

Хэдзынхэр тэрэзэу рекlокlынхэм пае агъэнэфэрэ лъыплъакlохэм япчъагъэ къызэрэщыкlагъэр видеоконференцием къыщаlуагъ. Партиехэм лъыплъакloy агъэнафэрэм ипчъагъэкlэ «Единэ Россиер» апэ ит.

2014-рэ илъэсым Іоныгъом и 14-м Урысыем щыкІогъэ хэдзынхэм ялъэхъан комиссием хэсыгъэхэм, лъыплъакІохэм яІофшІэн зэрагъэцэкІагъэм тегущыІагъэх. ЫпэкІэ щыІэгъэ хэдзынхэм ялъытыгъэу зэхъокІыныгъэу къыхэфагъэхэм арыгущыІагъэх. Нэужым къэбарлъыгъэІэс амалхэм ялІыкІохэм хэдзын уахътэм фитыныгъэу аратыщтхэр зэхафыгъэх.

КъэкІорэ илъэсым щыІэщт видеоконференцием зытегущы-Іэщтхэ Іофыгъохэр агъэнэфагъэх

> ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

«Росинкэри» агъэкІэжьыгъ

Аужырэ ильэс зэкlэльыкlохэм псауныгьэр кьэухьумэгьэным иучреждениеу республикэм итхэм ятепльэкlи, loфшlэн амалэу яlэ хьугьэмкlи зэхьокlыныгьэшlухэр зэрафэхьугьэхэр тинэрыльэгьу.

Республикэ программэ зэфэшъхьафхэр зэрагъэцакіэхэрэм ыкіи федеральнэ мэхьанэ зиіэ программэхэм Адыгеир зэрахахьэрэм ащ фэдэ амалхэр къатыгъ.

Адыгэ Республикэм ичІыпІэ дахэ — псыхъоу Шъхьагуащэ инэпкъ Іут кІэлэцІыкІу зыгъэпсэфыпІэу «Росинка» зыфиГорэми 2014-рэ илъэсым гъэкіэжьын ыкіи гъэцэкіэжьын Іофшіэнхэр щыкіуагъэх. Ащ ыкІоцІ агъэдэхагъ, унашъхьэр зэблахъугъ. Псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ Министерствэм къызэрэщыхагъэщыгъэмкІэ, кІэлэцІыкІу зыгъэпсэфыпІэм ищагу дахэу зэтырагъэпсыхьагь, кІэлэцІыкІухэм аныбжь елъытыгъэу зыщыджэгущтхэ ыкІи спорт Іофтхьабзэхэр зыщыкоощтхэ чыпоэхэр агъэхьазырыгъэх.

Министерствэм ипресс-къулыкъу къызэријуагъэмкіэ, кіэлэціыкіу зыгъэпсэфыпіэр 2008-рэ илъэсым къызэјуахыгъ, нэбгырэ 75-мэ ар ателъытагъ.

Мы зыгъэпсэфыпІэр бэрэ сымэджэрэ, зипсауныгъэ зыпкъ имытхэм апае агъэпсыгъ. Зыныбжь илъэси 4-м къыщыублагъэу илъэси 10-м нэсыхэ-

рэм япсауныгьэ гьэпытэгьэным, кІэлэцІыкІоу сымаджэ хъухэрэм япчъагъэ нахь макІэ шІыгьэным фэлэжьэныр ары пшъэрылъэу ащ иІэр. Мыщ мэфэ 21-рэ нэбгырэ пэпчъ зэрэшы-Іэрэр, Іэзэн фэІо-фэшІэ зэфэшъхьафхэр зэрэщыдызэрахьэрэр. Псауныгьэр зыпкъ игъэуцожьыгъэным епхыгъэ loфшІэнэу зыгъэпсэфыпІэм щагъэцакіэхэрэр чэзыуищэу зэтеутыгъэх: чІыпІэм, мыщ режимэу дэльым есэгьэныр («адаптационный» зыфаlорэр), lэзэным, псауныгьэр гьэпытэгьэным нахь зыщыпылъхэр ыкІи нэбгырэ пэпчъ фызэхагъэуцогъэ планым тетэу Іоф адэшІэгъэ-

ныр. Ащ фэдиз пlальэм кlэлэцlыкlухэм lэзэн lофтхьабзэу адызэрахьэхэрэм шlуагьэу къахьырэр зыфэдэр врачхэм зэрагъашlэ, альэплъэх, ащ ельытыгъэу нэбгырэ агъэнэфагъэм зэхьокlыныгъэ фашlы, нахьышlур къы-

КІэлэцІыкІухэм

адызэрахьэрэ Іззэн Іофтхьабзэхэри щэу зэтеутыгъэх: пэшІорыгъэшъ медицинэ Іофтхьабзэу зэкІэми атегъэпсыхьагъэхэр; Іззэн Іофтхьабзэу нэбгырэ пэпчъ, ипсауныгъэкІэ щыкІагъэу иІэм елъытыгъэу, фагъэнафэхэрэр; япсауныгъэ гъэпытэгъэным епхыгъэ Іофтхьабзэр («закаливающие процедуры» зыфаІохэрэр). Къыхэгъэщыгъэн фае зыгъэпсэфыпІэм чІыопсым иамалхэри специалистхэм дэгъоу къызэрэщызыфагъэфедэхэрэр.

магьэфедэхэрэр.
Медицинэ Іофтхьабзэхэм ямызакьоу, уахьтэр чэфэу кlэлэцlыкlухэм агьэкlонми «Росинкэм» щыпыльых, музыкальнэ утренникхэр, спорт мэфэкlхэр, КВН-хэр, дискотекэхэр афызэхащэх. Ахэми псауныгьэмкlэ мэхьанэу яlэр специалистхэм къыдальытэ.

(Тикорр.).

Іофыгъо зэфэшъхьафхэм

(ИкІэух).

ахэплъагъэх

– Пчыхьэм сыхьатыр 22.00-м ыуж аркъыр зыщэрэ тучанхэр, сатыушІыпІэ чІыпІэхэр къыхэдгъэщыхэзэ, ахэм япашәхәм атефэрэ пшъэдэкІыжьыр ядгъэхьын фае. Непэ мы лъэныкъомкІэ тиІофшІэн нахь дгъэлъэшын зэрэфаем щэч хэлъэп, сыда піомэ тиіофхэм язытет дэгъум пэчыжь, — къыІуагъ КъумпІыл Мурат. — Типшъэрылъхэр зэрэдгъэцакІэрэм елъытыгъ цІыфхэм япсауныгъэрэ ящыІэныгъэрэ къызэрэтыухъумэщтыр. ТиныбжыкІэхэм шъон пытэхэр загъэфедэрэ нэуж машинэм ируль зэрэк эрыт ысхьэхэрэм, гьогухэм къатехъухьэрэ хъугъэ-шlагъэхэм ахэр зэрахафэхэрэм, ахэм ахэкlуадэимение медецев еставития медех тыщыгьуаз. Аркъым ыпкъ къикіыкіэ типіыфхэр ешъуакіо мэхъух, унагъохэр зэхэкІыжьых. Аш тыпэшlvекlоным пае гъэцэкІэкІо ыкІи хэбзэухъумэкІо къулыкъухэм, къэлэ ыкІи къоджэ псэупІэхэм яадминистрациехэм тию зэхэлъэу тызэдэлэжьэн фае. Джащ фэдэу аркъ нэпцІыр зыщэхэрэми пытагъэ хэлъэу тадэзекІон фае. Къоджэ псээирукцое едеф шим мехеплу ащыІузгъэкІыхэрэр цІыфхэм дэгъоу ашіэх, арышъ, мыщ дэжьым обществэри тиІэпыІэгъуным мэхьанэшхо иІ.

Зэхэубытэгъэ программэу «Адыгэ Республикэм хэбзэукъоныгъэхэр щызэрамыхьанхэр» зыфиюрэм игъэцэкІэн мы илъэсым зэраухырэм къыхэкlыкlэ программакІэ зэхэгьэуцогьэным ыкІи мы лъэныкъомкІэ 2014-рэ илъэсым пшъэрылъхэр зэшІохыгьэ зэрэхъугьэм зэхэсыгьом хэлэжьагъэхэр тегущыІагъэх. Мыщ фэгъэхьыгъэ псалъэ къышІыгь АР-м псэольэшІынымкІэ, транспортымкіэ, псэупіэ-коммунальнэ ыкІи гьогу хъызмэтхэмкІэ иминистрэ игуадзэу Хьаткъо Рэмэзан. Анахь шъхьа эу ащ къыхигъэщыгъэхэм ащыщ гъогурыкІоныр щынэгьончъэным фэ-ІорышІэрэ видеокамерэхэм япчъагъэ республикэм нахьыбэ щашІын гухэлъ зэряІэр. 2014-рэ илъэсыр пштэмэ, мыщ фэдэ пкъыгъохэр ащагъэуцугъэх Те-

уцожь районым ит къуаджэу Гъобэкъуаерэ поселкэу Лъэустэнхьаблэрэ адэжь. Мы илъэсыр имыкіызэ видеокамерэхэр ащагъэуцущтых Мыекъопэ районым ипоселкэу Победэм дэт гурыт еджапіэм ыкіи псэупіэхэу Тульскэмрэ Цветочнэмрэ зыщызэхэкІыхэрэм адэжь. АщкІэ республикэ бюджетым ахъщэ къетІупщы. Джащ фэдэу мы программэм къыдыхэлъытагъэч 2015-рэ илъэсым сурэт ыкІи видео тезыхырэ камерэ 17 зищыкІэгъэ чІыпІэхэм ащагъэуцунхэу агъэнафэ, ащ пэlухьащт сомэ миллион 11-м ехъур бюджетым къыдыхэлъытагъ. Ащ къыкІэлъыкІощт 2016 — 2018-рэ илъэсхэм анэс программэм Іоф ышІэщт, техническэ пкъыгъохэм япчъагъэ хагъэхъощт.

АР-м хэгьэгу кіоці Іофхэмкіэ иминистрэ игуадзэу Геннадий Березиным къызэриІуагъэмкІэ, гьогурыкІоныр щынэгьончъэным пае сурэт ыкІи видео тезыхырэ камерэхэм япчъагъэ джыри нахьыбэ шІыгьэн фае. ГущыІэм пае, тикъэлэ шъхьаІэ игупчэ мыщ фэдэ техническэ пкъыгъуабэ итымэ, нэмык чыпіэхэм ащагъэуцугъэр бэкіэ нахь макІ. Мыекъуапэ пштэмэ, банкхэм, сатыушІыпІэ гупчэхэм, нэмык псэуалъэхэм ячІэхьэгъухэм адэжь ащагъэуцугъэ видеокамерэ мини 2 фэдизмэ Іоф ашІэ. Гъогухэм ямызакъоу, Мыекъуапэ иураммехфаахашефев е в мех къащыхъурэр пшІэным, бзэджашІэхэр нахь псынкІэу къзубытыгъэнхэм апае а системэхэр зэкІэ зэзыпхыщт гупчэ зэикІ зэхэщэгьэныр игьоу Г.Березиным ылъытагъ. Къэзэрэугъоигъэхэм ащ дырагъэштагъ, ау ар зэхэщагъэ зэрэхъущтым нахь тэрэзэу егупшысэгьэн фаеу АР-м и Премьер-министрэ къыгъэнэфагъ. Джащ фэдэу ыпшъэкІэ зигугъу къэтшІыгъэ программэм игъэцэкІэнкІэ ахъщэу афатІупщыгьэр зэрагьэфедагьэр, ащ шІуагьэу къытыгьэр ауплъэкІунэу ащ фэгъэзэгъэ къулыкъухэм КъумпІыл Мурат пшъэрылъ афишІыгъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

ЗэпырыкІыпІэхэм

шъуащысакъ!

Лъэсрыкіохэм гъогурыкіонымкіэ шапхъэхэр зэпырыкіыпіэхэм ащамыукъонхэм, тхьамыкіагъохэр нахь макіэу гъогухэм къатехъухьанхэм атегъэпсыхьэгъэ Іофтхьабзэхэр 2014-рэ илъэсым шэкіогъум и 11-м къыщегъэжьагъэу и 19-м нэс Адыгэ Республикэм щызэрахьагъэх.

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кіоці Іофхэмкіэ и Къэралыгъо автоинспекцие игъогупатруль къулыкъу хэтхэм хэукъоныгъэ 4109-рэ ціыфхэм гъогухэм ащашіыгъэу агъэунэфыгъ. Лъэсрыкіохэм 243-рэ ашіыгъ, автомобильхэр зезыфэхэрэм гъогогъуи 182-рэ лъэсрыкіохэр благъэкіыгъэхэп.

Мафэ къэс мы Іофыгъор нахь лъэшэу къэуцу. Транспортым ипчъагъэ зэрэхахъорэм елъытыгъэу лъэсрыкіохэри гьогум зэпырыкіхэ зыхъукіэ нахь сакъынхэ, дэх имыізу гъогурыкіонымкіэ шапхъэхэр къыдальытэнхэ фае. Лъэсрыкіохэр бэрэ транспортыр къэсызэ гъогум зэпырэхьушъутых, амыгъэунэфыгъэ чіыпіэми щызэпырэкіых.

Лъытэныгъэ зыфэтшІырэ пъэсрыкіохэр! Гъогурыкіонымкіэ шапхьэхэм шъуадэмых, шъусакъ! Шъугузэжъоным нахьи шъуищыіэныгъэ къырыкіощтым шъуегупшысэмэ нахьышіу.

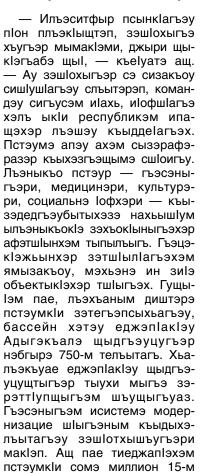
Ю.А. МАНЖУРИНА. Адыгэ Республикэм хэгьэгу кіоці Іофхэмкіэ и Министерствэ гьогухэм ящынэгьончьагьэкіэ и Къэралыгьо автоинспекцие иштаб иинспектор, полицием икапитан.

Шэкіогъум и 26-рэ, 2014-рэ илъэс «Адыгэ макь»

<u>ХЬАТЭГЪУ</u> Налбый:

«ЗэшІохыгъэ хъугъэр макІэп, ау джыри щыкІэгъабэ щыІ»

Хьатэгъу Налбый Адыгэкъалэ иадминистрацие ипащэу илъэсэу тызыхэтым июныгъо мазэ ятіонэрэу хадзыжьыгъ. Джырэблагъэ ащ гущы і эгъоу дыти і агъэр илъэситф піалъэу къызэринэкіыгъэм зэшіохыгъэ хъугъэхэр, тапэкіэ гухэлъэу яіэхэр ары зыфэгъэхьыгъагъэр.

- Илъэситфыр псынкlагъэу миллиони 2-рэ мин 500-р чlыпlэ тэри тфэлъэкlыщтыр ахэтлъпіон плъэкіыщтэп, зэшіохыгъэ бюджетым къыхэтхыгъ. Кіэлэцыкку ыгъыпіэхэм группэхэр кІ у зэращыдгъэпсыгъэхэм — Ау зэшІохыгьэр сэ сизакьоу ишІуагьэкІэ непэ чэзыу тиІэжьэп, гъэцэкІэжьынхэр зэтшІыдэу сигъусэм иlахь, иlофшlагъэ лlагъэхэри ахэтых, къэнагъэхэри къихьащт илъэсым ибюджет щэхэр льэшэу къыддеlагъэх. къыдыхэтльытагъэх. Спортза-Пстэумэ апэу ахэм сызэрафэ- лэу тиІэр зэкІэ дгъэцэкІэжьыразэр къыхэзгъэщымэ сшюигъу. гъэ, футбол ешіэпіэ ціыкіухэр Адыгэкъали, Хьалъэкъуайи, Псэкъупси ащыдгъэпсыгъэх, джы стадион едгъэжьагъ. Мары илъэс заулэ хъугъэ непэрэ лъэхъаным диштэу сымэджэщ зэтегъэпсыафэтшІынхэм тыпыльыгь. Гъэцэ- хьагъэр тыухи къызызэІутхыкіэжьынхэр зэтшіыліагъэхэм гьэр, жъэу тиіагьэри дгьэцэкіэямызакъоу, мэхьэнэ ин зиІэ жьыгъэ. Джащ фэдэу Хьалъэкъуаерэ поселкэу Псэкъупсэрэ Іэм пае, лъэхъаным диштэрэ ФАП-хэр къащызэlутхыгъ, гъогупстэумкІи зэтегьэпсыхьагьэу, хэм атехьухьэрэ хьугьэ-шІагьэхэм шъобж ахэзыхыхэрэм Іэпы-Адыгэкъалэ щыдгъэуцугъэр Іэгъу ятыгъэнымкІэ гупчи тиІэ нэбгырэ 750-м телъытагъ. Хьа- хъугъэ. Искусствэхэмкіэ кіэлэціылъэкъуае еджэпіакізу щыдгъз- кіу еджапізр зычізтыгъз унэр уцущтыгъэр тыухи мыгъэ зэ- Іоф щыпшІэным фэгъэпсыгъарэттІупщыгъэм шъущыгъуаз. гьэпти, льэпкъ культурэм и Гупчэ Гъэсэныгъэм исистемэ модер- гъэцэкІэжьынхэр етшІылІэхи ащ низацие шІыгъэным къыдыхэ- дгъэкІожьыгъэ. Культурэм ылъэныкъокІэ зэшІотхышъугъэу тызщыгушІукІыхэрэм ащыщ типстэумкІи сомэ миллион 15-м музей мы Гупчэм къызэрэдехъоу афэкІуагъэм щыщэу сомэ гъэкощыжьышъугъэр. Къалэм

язэтегъэпсыхьанмакІэп. Къызэрэс-Іуагъэу, мы зэ-Гупчэм къытІупщыгъэ мылъкуи ахэхьагъ, республикэ бюджетым къыхэхыгъэ ахъщэуи макІэп апэіухьагъэр,

хьагъ.

ГумэкІыгъо шъхьаІэу сыда адэ мы уахътэм шъуиІэр?

— ГумэкІыгьоу тиІэр джыри макіэп, ау непэрэ мафэмкіэ анахь шъхьа эр тикоммунальнэ хъызмэтшІапІэхэм язытет. Очистной псэуалъэхэр тиlагъэхэпти, ахэр дгъэпсыгъэх, пстэумкІи ахэм сомэ миллиони 136рэ апэјухьагъ. Псым икъэкјуа--ыштк дехныажелиедел имехел лІагъэх, техникэу тищыкІагъэм фэдизри тиІэ хъугъэ, электроэнергием пае подстанции 4 къалэм щыдгъэуцугъ, къыблэкъокІыпІэ лъэныкъом котельнакіэ щыттіупщыгь, зэкіэ ащ екіурэ трубэхэр чІышъхьагъымкІэ кІонхэу тшІыгъэ, ар километри 5-м ехъу. Арэу щытми, къалэм итепловой сетьхэр илъэс пчъагъэхэм къакІоцІ зэтедгъэуцонхэ тлъэкІыгъэп ыкІи ахэм Іофыгъуабэ къыздахьы. Фабэм икъэкІуапІэхэр жъы дэдэ хъугъэх, чІы чІэгъым чІэлъхэшъ, псыр къакІэхьэ, кІымафэрэ къин тыхэт, котельнэжъэу Іоф зышІэрэр ин дэдэшъ, текІуадэрэр бэ. Ахэм ямызакъоу, етІани

игъэдэхэнкіи, коммунальнэ фэю-фашіэхэм гьогухэм, щагухэм ауасэ цІыфхэм къядгъэтын тлъэкІырэп. Законым фитыныгъэу кІи шІагьэ хъугьэр къытитырэ пстэури дгьэфедагъэ шъхьаем, Іофхэр нахьышІу хъухэрэп. ЗэкІэмкІи ащ фэдэ пстэури тизакъоу чіыфэу къалэм телъыр сомэ ткіуачіэкіэ тшіа- миллион 16-м нэсыгъ. Ащ нахь гъэп. Федеральнэ хэмылъэу мы бжыхьэ-кІымэфэ уахътэм тялъэlузэ фабэр къядгъэтІупщыгъ. Титарифхэри тэ пстэумэ анахь ціыкіух. 2005-рэ илъэсым къэралыгъом ахэр къызщаІэтхэм, Адыгэкъалэ идепутатхэм яунашъокІэ тарифхэм ахагъэхъогъагъэп. Ащ пае къэмынэу тэ непэ щыІэ шапхъэхэм адиштэу пстэуми апкІэ ттын фаеу мэхъушъ, тыфырикъурэп. Тарифхэм такІэхьаным пае процент 45 — 47-рэ фэдизкІэ къэтІэтынхэ фае, ар бэдэд. Къыдгурэю, цыфхэр къызагъэкощыхэм псэукІэ амал тэрэзхэр аратыгьэхэп, коммунальнэ фэloфашІэхэми щыкІагъэхэр яІэу аlэкlэхьэх, арэу щытми, къаlэкlахьэрэм ыпкlэ игъом къатын зэрэфаер къагурыІонэу, тыкъызэхахынэу тялъэlу.

Къызагъэкощыхэм псэупіэхэр икъоу къызэрамытыгъагъэхэм яlофыгъохэми ауж шъуитыгъ...

— Аш джыри ыуж тит. Къэралыгьо Советым — Хасэм идепутатхэми мыщ Іоф дашІэ, джэпсалъи агъэхьазыри Москва зэрагъэхьыгъэм шъущыгъуаз. Джащ фэдэу тиліыкіоу УФ-м и Къэралыгъо Думэ, ФедерациемкІэ Советым щыІэхэри ыуж итых. Уахътэу тешІагьэр зэрэбэр ІзубытыпІз ашІы, арэу щытми, ыуж тикІыщтэп.

— Налбый, инвесторхэр къалэм къеблагъэха,

пстэумкіи сыд фэдиза инвестициеу экономикэм къыхэлъхьагъэ хъугъэр?

— 2009-рэ илъэсым къыщыублагъэу пштэмэ, сомэ миллиардищ мэхъу къыхалъхьагъэр, ау ар икъугъэу тлъытэрэп, тапэкІи нахьыбэу инвесторхэр къызэреблэгъэщтхэм тыпылъ. Пынджым дэлэжьэрэ заводым иІофшІэн ригъэжьэжьыгъэшъ, тэгушю. Сыда пюмэ ар лъэхъаным диштэрэ технологиекІэ Іоф ышІэным ыкІи бюджетым мымакІзу къыхилъхьаным фэгъэпсыгьэ предприятиеу щыт. Краснодар къикІыгъэ инвесторэу ар зыщэфыжьыгъэхэм Псэкъупсэ дэт элеватор ныкъошІыри аухыжьынышъ, агъэлэжьэн фэдэу къаюшъ, тыщэгугъы. Псэолъэш отраслэм ылъэныкъокІи инвесторхэр тиlэх. Зэкlэмкlи квадратнэ метрэ 50 хъоу, коттедж шІыкІэм тетэу гъэпсыгъэхэу унищ къалэм щагъэуцунэу апэрэ мыжъор дгъэтІыльыгъэ. Къихьащт илъэсым ахэм яшІын рагъэжьэнэу ары зэрэщытыр. Джащ фэдэу ООО-у «АСБИР» зыфијорэм пивэші завод къышІыгьэу егьэлажьэ, ООО-у «Австрийское пиво» зыфиюрэми пивэ къышІынэу предприятие ригъэжьагъ. Мыхэр къалэм иэкономикэ хэпшІыкІэу хахъо езыгъэшІыхэрэм ащыщых, ау ахэм анэмыкІэуи бизнес цІыкІум ыкІи гурытым афэгьэзагьэхэри тиlэх, мэкъумэщ хъызмэтшІапІэхэм чІыгоу алэжьырэми, федэу къахьырэми лъэшэу ахагъэхъуагъ.

— Налбый, уахътэ къыхэбгъэкіи гущыіэгъу укъызэрэтфэхъугъэм пае тхьауегъэпсэу.

— Шъори тхьашъуегъэпсэу.

Дэгущы *l*агъэр ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтым итыр: Адыгэкъалэ иадминистрацие ипащэу Хьатэгъу Налбый.

Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Нэбгырэ 1600-рэ фэдиз ахэлэжьагъ

Джащ фэдиз цІыфмэ япсауныгъэ изытет ыпкіэ хэмылъэу ауплъэкіун амал агъотыгъ инсультым пэуцужьыгъэным и Дунэе мафэ ехъулізу республикэм щызэхащэгъэгъэ Іофтхьабзэхэм яшіуагъэкіэ.

Адыгэ Республикэм псау- къекІолІагъэм ибагъэ. Іэзаныгъэр къэухуумэгъэнымк іэ и Министерствэрэ «Псаунысамедовифиве «Ригуя и мет мы Іофтхьабзэхэм якІэщэкІуагъэхэр. Мыекъуапэ ар апэ щырекІокІыгь, къэралыгьо филармонием ифойе медицинэ аппаратурэ зэфэшъхьафхэмкІэ ушъагьэу, къякІуалІэхэрэм зэкІэми ялъыдэкІуае имызакьоу, электрокардиографие, УЗИ-уплъэкІунхэр афашІыгъ, нэхэм зэралъэгъурэри афауплъэкІугь, лъым изытети а чІыпІэм щызэрагьэшІэн алъэкІыщтыгъ, консультациехэр специалистхэм къаратыщтыгь. А зы мафэм, зы чІыпІэм ыпкІэ умытэу ащ фэдиз уплъэкіун щыпшіын зэрэплъэкІыщтыр цІыфхэм агу рихьыгъ.

ШэкІогъум и 12-м мыщ фэдэ акцие ащыкІуагъ республикэм имуниципальнэ псэупіэхэм зэкіэми. Іофтхьабзэр цІыфхэм зэрящыкІагьэр къыушыхьатыгь ащ

піэхэм кіонхэшъ, кабинет пчъагъэмэ alyт чэзыухэм бэрэ ахэсынхэ зымылъэкІыщтхэ нэжъ-Іужъхэр ары ащ нахьыбэу щыІагъэхэр.

Адыгэ Республикэм псаныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ и Министерствэ ышІыгъэ зэфэхьысыжьхэм къызэрагъэлъагъорэмкІэ. пстэуми анахьыбэу мы Іофтхьабзэм къызыщекІолІагъэхэр Адыгэкъал ары — нэбгырэ 570-мэ япсауныгъэ изытет мы мафэм ауплъэкlугъ. Мыекъопэ районым — нэбгырэ 233-рэ, Красногвардейскэ районым — 158-рэ, Джэджэ ыкІи Кощхьэблэ районхэм - 124 ыкІи 108-рэ, Шэуджэн ыкІи Тэхъутэмыкъое районхэм — нэбгыри 170-рэ ыкІи 100. Мыхэм тыдэкІи къащафагъэлъэгъуагъэх инсультым фэгъэхьыгъэ видеороликхэр ыкІи мы узым инэшанэхэр, узэрэзекІон фаер зэрытхэгьэ тхьапэхэр аратыгъэх.

ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

ШЪОЛЪЫР СЕМИНАР

ТхылъеджапІэр — культурэхэр зэрэшІэнхэм игупч

ШэкІогъум и 13-м, 2014-рэ илъэсым Мыекъуапэ, Адыгэ республикэ кіэлэціыкіу тхылъеджапІэм шъолъыр семинарэу «Библиотека — центр диалога культур» зыфиюрэр щывагъ.

Ащ хэлэжьагъэх АР-м и Къэ- лъэпкъхэу мыхэм ащыпсэухэрэм ралыгъо Совет — Хасэм культурэмкіэ, унагьом иіофхэмкіэ ыкіи общественнэ организациехэм аlэкlэлъ loфшlэкlэ амалхэр къызалэІорышІэгьэнымкІэ Комитетым итхьаматэу Е. И. Саловыр, культурэмкІэ Министерствэм иотдел ипащэу Л. Н. Баяновар, Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм я ДиндэлэжьапІэ ыкІи Мыекъопэ, Адыгэ Епархием ялІыкІохэр, тиреспубликэ ыкІи къалэу Мыекъуапэ якІэлэцІыкІу тхылъеджапІэхэм япащэхэр, методистхэр, Краснодар, Ростов къарыкІыгъэхэр, музей ІофышІэхэр, кІэлэегъаджэхэр, ны-тыхэр, тхылъелжэхэр.

Іофтхьабзэр къызэlуихыгъ ыкlи зэрищагъ Адыгэ республикэ кІэлэціыкіу тхылъеджапіэм идиректорэу Наталья Пропастинам. Къыблэ федеральнэ ыкІи Темыр-Кавказ шъолъырхэм якІэлэцІыкІу тхылъеджапіэхэм культурэмкіэ гъэсэныгъэ кlyaчlэу яlэм, цlыф якультурэхэр зэпэблагьэ шІыгьэнхэм, зэрэгьэшІэгьэнхэм, ащкІэ фэгъэфелэгъэнхэм, мамырныгъэр. рэхьатныгъэр, культурэ лъапсэхэр зэфэщэгъэнхэм ыкІи гъэпытэгъэнхэм мы Іофтхьабзэр афэгъэхьыгъагъ.

Культурэхэм «язэдэгущыІэгъу» иІофыгъохэмкІэ шъолъыр семинарым докладэу къыщашІыгъэр ыкІи къыщаІотагъэр бэ. Ахэм анахь къахэщыгъэр шІыкІэ ыкІи амал гъэшІэгъоныбэ мы Іофым изэшІохынкІэ тхыльеджапІэхэм зэряІэр ыкІи ахэр шІуагьэ къатэу зэрагьэфедэхэрэр ары. Семинарым июфшіэн психологхэм гупшысэу яюфшіэн щаушэтыгьэхэр — зы цІыфым адрэ цІыфыр зэхихэу, гурыlоу, щэlагъэ зэфыря-Іэным (толерантностым) лъэшэу мэхьанэ зэриІэр, обществэм зэгурыІоныгьэ къызэрэхилъхьэрэр къыщыраютыкыгъ. Ащ елъытыгъэу, къыткіэхъухьэрэ кіэлэціы-

кіухэм хэгъэгу шіулъэгъу яізу, къагот нэмык лъэпкъ щыщ ныбджэгъум икультурэ, ихабзэ ашlэу, шъхьэкlафэ зэфашІын алъэкlэу. гъэсэныгъэрэ пІуныгъэрэ ягъэгъотыгъэныр культурэ гупчэхэм тхыльеджапІэхэм зэшІуахыныр япшъэрылъ инэу алъытагъ.

Зигьо ІофыгьохэмкІэ культурэхэр зэрэшіэнхэмкіэ, зэпэблагъэ хъунхэмкІэ лъэпкъ музейхэм осэшхо зэряІэр, ахэм ар зие лъэпкъым итеплъи, ишъуаши, ихабзи, игъэпсыкІи, итарихъи, инепэрэ мафи узэрэфагъэнэ-Іуасэрэр, лъэпкъ пэпчъ ищыІэныгъэ, итарихъ зэфэдэ лъэныкъоу ахэлъхэр зэрэкlагъэтхъырэр, зэщыгъуазэ зыхъухэкІэ, агу нахь зэфакіоу, якультурэ гъэхъагъэхэмкІэ зэхъожьхэу, лъытэныгъэ-къошныгъэу азыфагу илъыр зэрэпытэрэр зэхахьэм къыщыра-ІотыкІыгъ.

Зэхэхьэшхом гущыІэ ыкІи къи-ІотыкІын 17 къыщашІыгъ. Ащ нэмыкізу, тхыль ыкіи пкъыгьо-ізпэщысэ къэгъэлъэгъонхэр, «В семье единой» ыloy, щай хьакІэщэу «Лъэпкъ щайешъокіэ хабзэхэр» зыфиюхэрэр ціыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэм якультурэ ибаигъэ нэм къыкlагъэуцуагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

О ЛИТЕРАТУРНЭ ЗЭІУКІЭГЪУ

Тхэк ошхом имузей щыгупшысагъэх

Тхылъым имэхьанэ къеlыхэу тэlоми, ащ дэбгъотэщт шіэныгъэ зэфэшъхьафыбэр зыми ухэткій къйпхын зэрэмылъэкіыщтыр

Дунэе Хъытыур (Интернетыр) къэбарыбэ зэгьэгьотыпІэми, джырэ мафэхэм ащ шІэныгъэ куукІэ ущыгугъынэу зэрэщымытыр къихьэрэ тхыгъэхэм ахэт грамматическэ хэукъоныгъэхэми, нэмыкІ лъэныкъохэми къахэщы.

ТхакІом, цІыф сэнаущым ыІапэ къычІэкІыгъэ тхылъыр утеІэбэ къодыеми зыгорэущтэу пщыщы мэхъу, сыда пІомэ а цІыфым инурэ щыщ хэхьагъ ыкІи узыфещэ, дэтыр пшІэмэ пшІоигъоу. Ащ нахь зэхэшІэ инхэр къыуетых музей экспозициехэр зэпэуплъыхьэхэ зыхъукІэ. Джащыгъум ащ къыІотэрэ тарихъ е щыІэныгъэ хъугъэ-шІагъэм ыцыпэ унэсыгъэу ціыкіу-ціыкіоу, пхъэтет іуданэу, ар къызэтещыкІы.

Ар къагурыюу къыткіэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэр щыІэныгъэм ибаигъэ-дэхагъэ ыкІи ціыфыр ащ зэрэхэт шіыкіэр, упсэуным, лІыгьэ шапхъэм, гущыІэм ыкІуачІэ зынэсырэр агурагъаlомэ ашlоигъоу АКъУ-м епхыгъэ Мыекъопэ къэралыгьо гуманитар-техническэ колледжым иапэрэ курс щеджэхэрэр якІэлэегъаджэхэм адыгэ тхэкІошхоу, лъэпкъ прозэм иапэрэ лъэгъохэщэу КІэрэщэ Тембот имузей ащэгъагъэх.

«ПшІэ къыуаІоным нахьэу зэ плъэгъоу, зэ зэхэпхырэр» нахьышloy elo мы еджэпlэ купыр урыс литературэмкІэ езыгъэджэхэрэ Людмила Пастушенкэм. Илъэс 20-м ехъугъэу ащ мы колледжым щырегъаджэх. Гурыт сэнэхьат зэгьэгьотыпІэм урыс литературэм иягьэшІэнкІэ тхьамафэм сыхьатитІу ныІэп къаратырэр. МакІэ, ау

программэм джары итыр. А охътэ лъэlуфэгъэ дэдэм ежь кІэлэегъэджэ чан хъупхъэм, Адыгеим щыпсэухэрэ ыкІи щеджэхэрэ ныбжьык Іэхэр республикэм ищы акіэ, итарихъ фэгъэнэюсэгъэнхэр ыки адыгэ тхакІохэу Т. КІэращэм, И. МэщбашІэм, А. ХьадэгьалІэм ятворчествэ ашІэныр ищыкІагъэу, еджакіохэр ціыфыгъэм, шіэныгъэм афэзыщэщтхэу елъытэ. Такъикъи 5 — 10 урокым къыхигъэкІызэ, ахэм яхьылІэгъэ шІэныгъэхэр афыреІотыкІых. Яеджэн мафэ уахътэ къыхагъэкІи, социальнэ ІофышІэ сэнэхьатым феджэхэрэ ныбжьыкІэхэр якуп пащэу Ольга Цыганковамрэ литературэмкІэ якІэлэегъэджэ чанэу Людмила Пастушенкэмрэ ягъусэхэу шэкІогъум и 20-м, 2014-рэ илъэсым музеим къэкІогъагъэх.

ЕджэкІо купым КІэрэщэ Тембот илитературнэ музей ипащэу ыкІи инаучнэ ІофышІэу

Юналий Заремэ дахэу апэгъокІыгъ. Ащ пстэуми апэу тхэкІошхом имузей зыфэдэр, Темчествэ зэкІэ сантиметрэ пэпчъ къыриІотыкІэу экспозициер зэигъэшІэ гъогу Кощхьаблэ къы-

бот ищыІэныгъэ ыкІи итворрэзэхэтыр къариlуагъ. Тхакlом щежьэу Уфа, Краснодар, Москва анэсэу, Адыгэ хэкум къыфэкlожьэу, зэкlэ шlэныгъэшхоу ыгъотыгъэхэр ыкІи зэчый гъэшІэгьонэу хэльыр КІэрэщэ Тембот иадыгэ лъэпкъ зэрэтыригощэгъэ ыкІи зэрэхигощэгъэ шіыкіэр Заремэ кіэкіэу къафиlотагъ. Иапэрэ рассказхэм, ироманэу «Насыпым игьогу», ащ къыкІэлъыкІогъэ романхэу «Типшъашъэхэр», «Куко», «Шыу закъу» зыфиюхэрэм кіэзыгъэнчъэу, шъыпкъэм тетэу адыгэхэм апэкІэкІыгъэ охътэ хъугъэ-шlагъэхэр икъоу зэращыгъэунэфыгъэхэр къыІотагъ. Тембот ипроизведениехэм «цІыфыгьэр», «лыгьэр» зыфэпощт гущыІэхэм ямэхьанэ къызэрэзэlуахырэр, а щысэхэмкlэ зэрэбайхэр, лъэпкъым ишэн-хабзэхэр, цІыф-гъэпсыкІэ зэфэшъхьафхэр, анахьэу щысэ хъу-

рэ шэнышІухэр къызэращигъэльагьорэр Заремэ кІигьэтхъыгь. Мы произведениехэм щыІэкІэпсэукіэм уфапіоу, ціыфыгъэ шапхъэм узэрэрагьэуцорэр ащ игущыІэ къыхигъэщыгъ.

Литературнэ сыхьатыр лъигъэкІотагъ якІэлэегъаджэу Людмила Пастушенкэм. Такъикъыпэм упчІэхэр къаритыгъ, зэхахыгъэу мы сыхьатым зэдэlугъэхэр ашъхьэ зэрэраубытагъэр ыуплъэкІугъ. ЕджакІохэм чаныгъэ къахэфагъ, джэуапхэмкІи зэрагьэжагьэп.

Ащ пыдзагьэу КІэрэщэ Тембот итворчествэкІэ викторинэр кІуагъэ, ащи купым хэт еджэкІуабэ агу рихьэу хэлэжьагьэх. Урыси, адыги, нэмык лъэпкъи

зэкІэ джы мы еджакІохэм адыгэ тхэкІо цІэрыІоу адыгэ лъэпкъым пытэу зыцІэ епхыгъэр япіожьын имыщыкіагъэу дэгьоу зэрагьэшІагь.

Мыекъуапэ Тембот илитературнэ музей зэрэдэтыр ыкІи мафэ къэс Іоф зэришІэрэм щыгъуазэ хъугъэх. Музеир алъэгъугъ, къаплъыхьагъ, тхэкІошхом ехьылІагьэу, ипроизведениехэмкіэ кіэкіыжьэу шіэныгьэхэр агьотыгьэх. Ежь еджакІохэми, джырэкІэ гу лъамытахэми, ахэхъуагъ, тхакІом игупшысацэ щыщ анэсыгь. Ар сыда зымыуасэр!

Игуапэу литератор-кІэлэегъаджэу Людмила Пастушенкэм литературэр, тхэн-усэныр зикіасэхэр яеджакіохэм бэу зэрахэтхэр, адыгэ кlалэу, я 4-рэ курсым щеджэу Блэгъожъ Мурат адыгабзэкІэ тхэныр къызэрэдэхъурэр, ныбжьыкІэ литературэ зэнэкъокъоу «Жъогьобын» зыфиlоу ильэс кьэс зэхащэрэм гъэрекІо апэрэ чІыпІэр къызэрэщыдихыгъэр, дэгьоу зэреджэрэр, сэнаущыгьэ зэфэшъхьафхэр — орэдымкіэ, къашъомкіэ, нэмыкі ІэшіагъэхэмкІэ зыхэльхэр зэряІэхэр

ЗэІукІэгъур, литературнэ сыхьатыр, гум къинэжьэу гъэпсыгъагъэ.

> МАМЫРЫКЪО Нуриет. Сурэтхэр авторым иех.

Цыхьэ зыфашіырэ ПСИХОЛОГ

■ Психологхэм ямэфэкі ехъулізу Урысые Профессиональнэ Психотерапевтическэ Лигэм хэтэу, Мыекъуапэ дэгъоу щашіэрэ Сергей Петриенкэм гущы эгъу тыфэхъугъ.

Сергей Петриенкэм Адыгэ къэралыгьо университетым филологиемкІэ ифакультет 1988рэ илъэсым къыухыгъ. КІэлэегъэджэ сэнэхьатым зыІэпищагъзу гурыт еджапІзм Іоф щишІэнэу Тухьагъ.

1990-рэ илъэсым психологиемкІэ Гупчэ республикэм къыщызэlуахын гухэлъ ашlыгъ ыкІи нахь кІэлэегъэджэ ІупкІэхэр къыхахыщтыгьэх, — ыгу къэкІыжьы Петриенкэм. Іоф зыщысшіэрэ еджапіэм ипащэ ахэм сахитхагъ.

Сергей фэдэу нахь кІэлэегъэджэ нэутхэу, нэужым психолог дэгъу хъунхэу зыщыгугъыхэу къыхахыгъэ кІэлэегъаджэхэр Московскэ къэралыгъо университетым щырагъэджэнхэу агъэкІогъагъэх.

Психологиемкіэ апшъэрэ шіэныгьэ зэригьэгьотыгьэу Сергей Петриенкэм Мыекъуапэ къегъэзэжьы, ау исэнэхьат хэшіыкі ин фыријзу зилъытэжьыщтыгьэп.

СишІэныгъэхэм зэрахэзгъэхъощтым ренэу сыпылъыгъ, ею Петриенкэм. — 1995рэ ильэсым Ростов дэт къэралыгъо университетыр къэсыухыгь, психологием илъэныкъо зэфэшъхьафхэр сІэ къизгъэхьанхэм сыфеджагъ.

Апэрэу ІэпыІэгъу зэригъэгъо-

тыгьэр Сергей щыгьупшэу къыхэкІыгъэп. Сыд фэдиз шІэныгьэ зэригьэгьотыгьэми цІыфым игумэкі икъу фэдизэу зэхишіэн, нэужым ар гъогу занкіэм техьажьыным фищэныр Іоф псынкізу зэрэщымытыр ащ къыгурыІуагь.

 Анахьэу сыгукІэ сызфэщагъэу сыздэлажьэрэр тренингхэр ары. ЦІыф купхэм зэфэдэ гумэкІыгьо яІэ зыхъукІэ, ащ изэшІохынкІэ Іоф язгъэшІэныр, ащ фытезгъэпсыхьанхэр ары. Нахьыбэм ахэм агу раубытэгъэ гупшысэр «атlупщыжьыным», пшъэрылъэу зыфагъэуцужьыгъэр къызыдагъэхъуным фэкІонхэр ары тренингхэр зыфэгъэхьыгъэхэр.

Тренингхэм анэмыкіэу, чіыпІэ къин иуцуагъэу, ащ хэкіыпіэ имыіэу зышіошіыхэрэр Петриенкэм къеуалІэх. Нахьыбэрэм сабыимрэ янэятэхэмрэ азыфагу зэгурымы-Іоныгъэ къихьагъэмэ, психологическэ шъобж яІэмэ. гушыІэм пае, зыгорэм лъэшэу щыщынэрэ цІыфхэр, къызэуагъэхэу, къызэбэныгъэхэу, щыІэныгъэм ымыгъэгушІохэрэр ары мыщ къыфакІохэрэр.

Психологым иІэпыІэгъу тыфаеу зызфэдгъазэрэр нэмыкі хэкіыпіэ тимыіэжьыхэ зыхъукІэ ары, — elo Сергей. - Ар тэрэзэп. Апэ тиныбджэгъухэм, тянэ-тятэхэм, нэмыкІхэм тигумэкі къафэтэіуатэ, ау психологым зыфэдгъазэу тесэмэ, охътэ кІэкІым къыкІоцІ къэуцугъэ упчІэм иджэуап шІэхэу нафэ къытфэхъущт. Тишъольыр щыпсэурэ цыфхэр мыш

фэдэ гупшысэм рыгъуазэхэмэ, ящы акіэ нахь къафэпсынкі эщт.

Сэнэхьатэу зэрылажьэрэр Сергей Петриенкэм ыгукІэ къыхихыгъ. Илъэс пчъагъэ хъугъэ ащ психологэу юф зишіэрэр, ау зэблихъун, нэмык лъэныкъо зигъэзэн гупшысэхэр къышъхьащыохэу къыхэкІыгъэп.

— Сыд фэдэрэ ІофшІэни тэрэзэу бгъэцэкІэн гухэлъ уиІэ зыхъукіэ, къины, — игущыіэ къыщыхегъэщы Петриенкэм. — Сэ сипшъэрылъыр цІыфэу гумэкІыгъо зијэхэм гущыјэгъу сафэхъузэ, гъогу занкІэ техьажьынхэм, чІыпІэ къинэу зэрыуцуагъэхэм хэкІыпІэ къыфагъотыным фэсщэнхэр ары. ЦІыфым цыхьэ къысфишІэу зыкъызысфигъазэкІэ, ар къэзгъэшъыпкъэжьыным сыдигъуи сыпылъ.

Сергей Петриенкэм гущыІэгъу тызыфэхъугъэ охътэ кІэкіым къыкіоці иіофшіэн гухахъо зэрэхигъуатэрэр зэхэтшІагъ. Ащ мэхьанэшхо зэрэритырэр нафэ къытфэхъугъ. Игъэхъагъэхэм тапэкІи ахигъахъоу, цІыфхэм ишІуагъэ аригъэкІэу илъэсыбэрэ лэжьэнэу фэтэlo.

ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

Э УПСАУНЭУ УФАЕМЭ **З**

Икъу фэдизэу тымышІэрэ

лэжьыгъ

Арэущтэу уемыгупшысэн плъэк ыщтэп фышъхьэ лэжьыгъэу зэнтхъыр народнэ медицинэм зэрэщагъэфедэрэм зызыщыбгъэгъуазэкІэ.

лэжьыгъэхэр зэкІэ пштэмэ, зэнтхъым тхъоу хэ- ществохэри. лъыр пстэуми анахьыб.

ШІэныгъэлэжьхэм зэ- щитовиднэ железам тэральытэрэмкіэ, фышъхьэ рэзэу Іоф ышіэнымкіэ ІэпыІэгъушІу хъурэ ве-

Химическэ зэхэлъы-Мыр крахмалымкіэ, бе- кізу иіэм ишіуагъэкіэ, локымкіэ, амминокис- уз зэфэшъхьафхэм агъэлотэхэмкіэ баи, микро- гумэкіырэ ціыфхэм зэнтэлементхэр бэу хэлъых. хъым хэшlыкlыгъэ гъо-Мыщ къыхагъотагъэх ор- мылапхъэхэр бэрэ агъэганическэ кислотэхэри, федэнхэу медицинэ Іо-

фышІэхэм къаІо. Зэнтхъ хьаджыгъэм шІуагъэу иІэхэмкІэ коц хьаджыгъэм ар текІы, анахьэу гу-лъынтфэ уз зиІэхэм, шІум е нэгъу чІэгъ железэм (поджелудочнэ железар) ыгъэгумэкІыхэрэм ар агъэфедэн фае.

Зэнтхъыр ыкІи зэнтхъ гугъэ (толокно) гъэжъуагъэр агъэфедэ зигемоглобин макІэхэм (анемие зиІэхэм).

Шъуфэсакъ! Зэнтхъыр нэгъумкІэ хьылъэу щыт, кіоціым жьышхо ригъэуцон ылъэкІыщт. Ахэр щыбгъэзыенхэ плъэкІыщт тхъур, лимоныр, айва, ІэшІу горэхэр нахьыбэ пшІыхэмэ.

ІэзэкІэ амалэу иІэхэр

Артритыр

Зэнтхъ орзэ гъэтэкъогъэ зы джэмышхышъхьэм кІэпкІэщт лъэшэу къэбгъэжъогъэ псы стэчан. Ар такъикъ 30-м щыбгъэтынышъ, узыжьыщт. Стэчанныкъо зырызэу мафэм щэгъогогьо уешьощт ушхэным ыпэкіэ.

Нэгъу-кІэтІый узхэм <u>агъэгумэкІыхэрэм</u>

МыщкІэ ІэпыІэгъушІу хъоу народнэ медицинэм къы Іорэр пш Іынк Іэ ІэшІэх ыкІи ахэм япхыгъэ гумэкІыгьо уимы Іэми, бгьэфедэнк Іэ дэгьу.

Зэнтхъыцэ грамми 100-м псы къэжьогьэкІэ миллиметрэ 750-рэ кІэпкІэнышъ, сыхьати 8 — 10-м щыбгъэтыщт. Ар нэужым узыжьынышъ. кисель хэуужъукІыщт. Ушхэным ыпэкІэ стэчанныкъо зырызэу мафэм 3 — 4 уешъощт.

Зэнтхъ киселыр стырэу ешъохэ зыхъукІэ, дэгъэ тІэкІу хагъахъо, ау учъы Іыгъэу пшхын хъумэ (ар пытэу, зэгоуубзыкІын плъэкІынэу мэхъу), щэ, варенье горэ е бжыын гъэжъагъэ кІыгъун фаеу къею рецептым. Арэущтэу пасэм ашІыщтыгъ ыкІи гьомылэпхъэ ІэшІоу, дэгьоу ар альытэщтыгь. Ары урыс пшысэхэм «молочные реки и кисельные берега» зыфиюу къахафэрэр къызытекІыгъэу алъытэрэр. Ащ фэдэ киселым уегъэшхэкІы, хэфэгъэкІэ тІэкlyи зыдиlыгь — ары «кисель» зыкlalуагъэри.

Гриппыр

Стэчаным из зэнтхъ лъэсыгъэм псы литрэ кІэпкІэнышъ, чэщым щыб-

гъэтыщт. Пчэдыжьым ар мэшю макІэм тебгъэуцонышъ, ызыныкъо фэдизэу к Іэжъук Іыфэ бгъэжъощт. Нэужым узыжьынышъ, мафэм тІэкіу-тіэкіоу, гъоткіо-гъуаткіоу фабэу уешъощт. Ащ имызакъоу, а мэфэ дэдэм уешъон фае щхыу литрэныкъо стэчан пэпчъ бжьыныф цэли 5 — 6 гъэушъэбыгъэу хэлъэу. Арэущтэу узэІэзэжьмэ, узыр нахь псынкІэу зэкІэкІощтэу къе ю народнэ меди-

Зэзмыжъо уз (*«желчнокаменная болезнь»* зыфиІорэр), аллергие зиіэхэр

Дэгьоу льэсыгьэ зэнтхь стэчаным изым псы стэчани 5 кІэпкІэнышъ, ышъхьэ тепІуагъэу сыхьати 4-рэ мэшІо цІыкІум щыбгъэпэщт (духовкэм ибгъэуцоми хъущт). Нэужым ар гъуч1 щыбзэм кІэбгъэкІыщт. Киселым фэдэу ащ къыкІэкІыщтым стэчаным изэу мафэм 2 — 3 уешъомэ ишІуагъэ къэкlощтэу elo народнэ меди-

ЛъыдэкІуае зиІэхэр

Зэнтхъыцэ псаухэр стэчаным изэу пштэнышъ, псы стэчаниплІ кІэпкІэщт. Ар зэрыт хьакъу-шыкъур псэу къажъорэм ыкІыІу (мэшІо макІэм), «водяная баня» зыфаюрэм фэдэм тетэу псы стэчаниплІэу кІэбгъэхъуагъэм ызыныкъо к Іэжъук Іыфэ къэбгъэжъощт. Ащ нэужым шъоу джэмышхышъхьи 4 хэбгъэхъонышъ, джыри такъикъи 5-рэ тебгъэтыщт. Стэчанныкъо зырызэу мафэм 2 — 3 ащ уешъощт.

ШІур мэузымэ

Зэнтхъ стэчан-стэчанит Іум псы къэжъогъэкІэ литрэ кІэпкІэнышъ, такъикъ 20-м щыбгъэтыщт. Стэчанныкъо зырызэу мафэм щэгъогогъо уешъощт.

Гу-лъынтфэ ыкІи нервнэ системэхэм апае

Зэнхъ укъэбзыгъэм псы гъэжъогъакІэ кІэпкІэнышъ (зы зэнтхъ laхьым — псы ІахьипшІ, 1:10), чэщзымафэм (сыхьат 24-рэ) щыбгъэтыщт. Нэужым узыжьынышъ, стэчан зырызэу (ныкъоми хъущт) мафэм тюгьогогьо уешьощт.

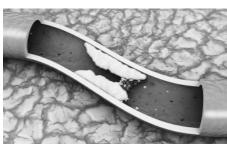
Гушъхьабжэм уегъэгумэк ымэ

Зэнтхъыци 5 — 6-р шхэгъухэм азыфагу бгъэунэшк Іузэ пш Іыщт ар зэхэхьэфэ, такъыр охъуфэ. Ары къэс Іупсыр ебгъэхыщт, такъырыр тІэкІу зытешІэкІэ къыдэуужъунтхыкІы-

Зыгу узыхэрэм (*«ишемическэ* болезнь» зыфаюрэр зиюхэм)

Зэнтхъым псы кІэпкІэнышъ (1:10), чэщ-зымафэм щыбгьэтыщт. Ар узыжьынышъ, стэчанныкъо зырызэу мафэм 2 — 3 уешъозэ пшІыщт ушхэным ыпэкІэ.

Атеросклероз уимыІэным, пщэрыщэ умыхъуным фэші

Ащ пае узыгъэпсынкІэщт диетэр бгъэфедэщт. Зэнтхъ крупэ грамм 200 е «Геркулесыр» ары къыхэпхыщтыр. Шъоущыгъу хэмылъэу ыкІи щэ хэмытэу псыкІэ зэнтхъ пІастэ (кашэ) агъажъо (порциитф зэнтхъ грамми 140-рэ зырызэу). Порцие пэпчъ псы е щай стэчанит у (зыми хъущт) тырашъухьэ.

Шъоущыгъу уз зијэхэм

- * ПсыкІэ шІыгьэ зэнтхъ пІастэр (кашэр) мафэм тфэгъогогъо пшхышт (грамми 140-рэ) хьакъужъ (шиповник) зыхэжъукІыгъэ псыр тепшъухьажьызэ.
- * Зэнтхъ грамми 100-м кІэбгъэхъощт псы гъэжъогъэ гъэучъы ыжьыгъэ литрэ ык*l*и сыхьати 8 — 12-м

щыбгъэтыщт. Псы къабзэу ышъхьагъ тетыр къытепкіыкіынышъ, стэчанныкъо зырызэу чэщ-зымафэм 3 уешъощт.

<u>КІочІаджэ ухъугъэмэ</u>

Зэнтхъ крупэ стэчаным псы гъэжьогьэ литрэ кІэпкІэнышь, кисель пІуакІэм фэдэ мэхъуфэ къэбгъэжъощт. Нэужым ар узыжьынышъ, а къыкІэкІыгъэм ежь фэдиз щэ хэбгьэхьощт, ет ани къытебгьэжьощт. Ар бгъэучъы Іынышъ, шъоу джэмышхышъхьищ хэплъхьащт. Фабэу ащ уешъощт стэчан зырызэу мафэм

Тутыныр <u>чІэудзыжьы пшІоигъомэ</u>

- * Зэнтхъыр, хьэр, хьамцІыир ыкІи гьажьор грамми 100 зырызэу зэхэплъхьанхэшъ, псы литрэ акІэбгъэхьощт, ар къытебгъэжьощт. Чэщым щыбгъэтынышъ, узыжьыщт. Ушхэным ыпэкІэ стэчан зырызэу 3 — 4 ащ уешъощт. Тутын уешъоным уфэмыежьы охъуфэ арэущтэу пшІыщт.
- * Зэнтхъ джэмышхышъхьитІум псы къэжъогъэкІэ стэчан кІэпкІэнышъ, машІом тебгъэуцощт. Ар къэжьонэу къызэрэригъажьэу къытепхыжьынышъ, сыхьатрэ щыбгъэтыщт, узыжьыщт. Тхьамэфи 3 — 4-м къыкіоці стэчаным ызыпліанэ фэди-

зым 4 — 5 уешъозэ пшІымэ, тутыным уфэмыщэгъэжьыщтэу къею народнэ медицинэм.

Псауныгъэ Тхьэм къышъует!

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

О 2014-р — КУЛЬТУРЭМ и ИЛЪЭС

Тикъалэ къабзэмэ — кіэракі

Тикъэлэ шъхьаіэу Мыекъуапэ ичіыопс икъэбзэныгъэ фэгъэхьыгъэ Іофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэр «Хьакіэщ шхъуанті» («Зеленая гостиная») зыфиюрэ лъэныкъомкю зэхэщэгъэнхэр мэхьанэ зиіэу щыт.

публикэм и Лъэпкъ тхылъеджа- гъэлэжь-кlэлэегъаджэхэм ащыщпіэ техническэ ыкіи экономическэ литературэмкіэ иотдел, тым шеджэрэ ныбжыкіэхэр Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым экологиемкІэ ифакультет икІэлэегъаджэхэр ыкІи студентхэр зэ-«Цветочное оформление города: современное состояние и проблемы» зыфиlорэр шэкІогъум и 11-м зэдагъэхьазырыгъагъ.

Зигъо ІофыгъомкІэ Іофтхьабзэм Лъэпкъ тхылъеджапІэм наир къэбзэным, кІэрэкІэным иіофышіэхэр, муниципальнэ гьэ- лъэшэу мэхьанэ зэриіэр, хэти псыкІэ зиІэ «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие къалэм изэтегъэпсыхьанкіэ испециалистэу гъэн амал ыкіи ащкіэ фиты-Александр Акопьянц, ландшафтымкІэ дизайнэу, биологие шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу Алексей мы мазэм тхылъ къэгъэлъэгъон

Ар къагуры оу Адыгэ Рес- Моториныр, МКъТУ-м иш Іэныхэр ыкІи экологие факультехэлэжьагъэх.

Тызыхэт уахътэмкІэ чІыопсым икъэбзэныгъэ ухъумэгьэныр цІыфым ипсауныгъэ къэзыгьэгъугъусэхэу шІэныгъэ сыхьатэу нэу щыт. Лъэпкъ тхылъеджапіэм республикэм шыпсэухэрэм. анахьэу ныбжьыкІэхэм, еджакІохэм экологиемкІэ шІэныгъэ икъухэр аlэкlэгьэхьэгьэнхэмкlэ Іофышхо ешіэ. Ціыфы пэпчъ жьыр, псыр, къешІэкІыгьэ дуипсэупіэ чыні еіпуеэпи гъэнэфагъэхэм адиштэу гъэпсыныгъэ зэриІэр гурагъэІоным лъэшэу анаІэ тет. Ащ ишыхьат

тхылъеджапІэм щагъэхьазырыгъэри. «Чъыгхатэр ыкlи паркыр», «КъэгъэгъэкъэгъэкІыныр», «Декоративнэ чъыгхэр ыкіи куандэхэр» зыфиюрэ те--ышолехев дехалыхт езмехем кІыгъагъэх.

Іофтхьабзэр анахь къахэзгъэщырэр мы мафэхэм Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиныр Урысые географическэ обществэм изэхэсыгъо къызэрэщыгущы-Іагъэр ыкІи хэгъэгум ицІыфхэр, пстэуми апэу ныбжьыкІэхэр, географием къыфэгъэущыгъэнхэ зэрэфаер ипсалъэ зэрэщыкІигъэтхъыгъэр ары. «При этом важно сделать особые акценты на изучение природного наследия России в вопросах экологии и рационального природопользования», къыІуагъ ащ.

Урысыем и Президент анахьэу анаІэ зытыраригъадзэмэ шІоигъуагъэр зэфэдэкІэ Урысыем ишъолъырхэм экологие проектхэр щызэшІомыхыгъэхэмэ

илъэпкъ тамыгъэу аштагъэхэм анэмыкіэу, къэлэ ыкіи поселкэ цыккухэм ятарихъ епхыгъэр зэкІэ гъэунэфыгъэныр мы Іофыгьом къызэрэдиубытырэр Президентым къыхигъэщыгъ. А зэкІэ Урысыем кІэрыпчынэу щымытэу, иІахь гъэнэфагъэу, тэ зэрэтикіэныр ыкіи тиіэм тыфэсакъыныр, къэтыухъумэныр, хэдгъэхъоныр зэрэтипшъэрылъыр къыІуагъ, къыткІэхъухьэрэ ныбжьыкіэхэр а шіыкіэ-хабзэхэм афэгьэсэгьэнхэр игьоу ыльэгьугь.

Къалэм иэкологие изытет нахьышІу шІыгьэнымкІэ Іофтхьабзэр къызэlуихыгъ тхылъеджапіэм иотдел ипащэу Нина Плот-

Къалэм игъэlорышlaпləy «Благоустройство» зыфиlорэм иотдел ипащэу Александр Акопьянц Мыекъуапэ иджырэ шъошэтеплъэ къэгьэгьэ зэщымыщхэмкІэ зэрэбгъэкІэрэкІэщтыр къы-Іотагъ. ЛандшафтымкІэ дизайнерэу, биологие шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу Алексей Моториным къэкіырэ льэпкъ зэ-

зэтегьэпсыхьагьэу мы темэмкіэ зэрэмыхьущтыр ары. Тихэгьэгу фэшъхьафхэр къызфэбгьэфедэхэзэ къалэр зэрэзэтебгъэпсыхьащтыр, нэм къыкІидзэу зэрэпшыщтым ягугьу къышыгь.

> Урысыем и Къыблэ псэупІэ чІыпІэхэр къэгъагъэхэмкІэ зэрэбгъэкІэрэкІэщтхэр ары мы Іофыгьор анахь зыфэгьэхьыгьагъэр. Іофтхьабзэм МКъТУ-м ландшафт архитектурэмкІэ ыкІи мэз ІофхэмкІэ икафедрэ идоцентэу, мэкъумэщ шІэныгьэхэмкІэ кандидатэу Уджыхъу Мигретэ къыщыгущыІагъ.

> Мы институтым щеджэрэ студентхэми «Тикъэлэ гупсэ икъэгъагъэхэр» зыфиюрэ темэмкіэ къиІотыкІынхэр къашІыгъэх.

> Сэнэхьат афэхъущт ландшафт архитектурэмкІэ шІэныгьэу аІэкІэлъхэр ыкІи амал-къулаеу Іофымкіэ яіэхэр, къэлэ ландшафтыр теплъэ иІэу бгъэпсынымкіэ шіыкіакіэхэм шіуагьэу къатырэр къыщыраІотыкІыгъ.

> Къалэм игъэдэхэнкІэ зэхашэгъэ Іофтхьабзэм мы Іофыр зэрэзэшопхышт шыкІэр ащ хэлэжьагъэхэм щагурагъэlуагъэу къысщэхъу, студентхэм еджэныр къаухэу, яюфшіэн зырагъажьэкіэ, зэкіэ зэхахыгъи, алъэгъугъи къызэрашъхьэпэжьыщтым щэч хэлъэп. ЕтІани угукІэ пшІоигьоу узфежьэрэ Іофыр дахэу зэрэзэшіокіыщтыр нафэба. ТипсэупІэхэр нахь лъэгъупхъэхэу, гуІэтыпІэхэу, къэбзэ-шхъонтІэ дахэхэу гъэпсыгъэнхэр ары зэкІэ зыфэкІожьырэр. ПшІоигьомэ, къыбдэ-

мыхъун щыlа?! ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет. Сурэтхэр Іофтхьабзэм къыщытырахыгъэх.

Гъогухэр щынэгъончъэнхэм фэш

Адыгэ Республикэм иагропромышленнэ комплекс июфышіэхэм ядэкіыгъо зэіукіэ Теуцожь районым иадминистрацие бэмышізу щызэхащэгъагъ. Зэіукіэр къызэіуихыгъ ыкій зэришагъ республикэм мэкъу-мэщымкІэ иминистрэу Юрий Петровым.

Іофтхьабзэм къырагъэблэгъа- гъэным чІыпІэ койхэм япащэгъэх ыкІи хэлэжьагъэх Адыге- хэр хэдгъэлажьэхэмэ шІоигъоу им ирайонхэм мэкъу-мэщым- лъэlу тхылъ къытфигъэхьыгъ. республикэм мэкъу-мэщымкІэ Ащ пыдзагъэу Юрий Петрокъулыкъу зэфэшъхьафхэм ялІыкІохэр. ЗэІукІэм щыІагьэх Теуцожь районым иадминистрацие ипащэу Хьачмамыкъо Азэмати, народнэ депутатхэм я Совет итхьаматэу ПчыхьалІыкъо Аюби.

Республикэм мэкъу-мэщымкІэ иминистрэу Юрий Петровым Іофыгъо зэфэшъхьафхэу зэlукlэм зыщытегущыlэщтхэм къекІолІагъэхэр ащигъэгъуазэхэзэ пэублэ псалъэ къыщишІыгъ, Адыгеим игъогухэм былым шъхьарыкІохэр чэщырэ зэратетхэр, ахэм апкъ къикІэу авариехэр зэратехъухьэхэрэр, цІыфхэри ахэкІуадэу къызэрэхэкІырэр къыІуагъ. «Хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ АР-м иминистрэ мы Іофым гъунэ горэ фэтшІымэ, районхэм тащытегущы-Іэмэ, щыкіагьэхэр дэгьэзыжьы-

и Министерствэ игъэІорышІа- вым къыхигъэщыгъ республипіэхэм, отделхэм япащэхэр, кэм фермерэу ис пчъагъэр тэрэзэу учет зэрэмышІыгьэр. Ахэм лыр, щэр, кІэнкІэр, нэмыкІхэри къахьыжьых, ау ахэр зыми хахьэхэрэп. Джащ фэд, фермерхэу коцыр, натрыфыр, тыгьэгьазэр, нэмыкІхэр къэзыхьыжьхэрэм гектар пэпчъ лэжьыгъэу къырахырэр тэрэзэу къагъэлъагъорэп. Ащ ыпкъ къикІэу къэралыгьо программэмкІэ ахъщэу къатlупщырэм къыщэкlэ. ЗэрэхъурэмкІэ, ежь фермерхэри ащ хафэхэрэп, зыдамышІэжьэу яягъэ зэрагъэкІыжьы.

Апэу зэlукlэм къыщыгущыlагьэр былымхэм къяузырэ узхэм ябэныгъэнымкІэ республикэ станцием итхьаматэу Къонэ Байзэт. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, непэ къызнэсыгъэм былымхэр тэрэзэу учет шІыгъэхэп. Былым пашъэхэр, шыхэр, нэмык-

хэр шъхьарыкІохэу губгъохэм арытых, гьогухэм атетых. Ахэм атхьакІумэхэм биркэхэр апылъхэп. Ахэр зиехэм чэщырэ дагъэхьажьхэрэп, гъогухэм атетхэзэ автомашинэхэм тыраутых, аукlых, ціыфхэри хэкіуадэх. Ащ гъунэ фэшІыгъэн фае. Къуа--ышь дехеахьхее фыр мехежд зэхэщагъэу, афэгъэпытэгъэнэу щыт. Полицием иІофышІэкіэ ягъэорышіапіэхэм япащэ- Арышъ, ащкіэ тшіэштхэм непэ хэри мы Іофыгъом хэлэжьэнхэр, яветеринар шъхьаlэхэр, тызэдяусэщт», — къыlуагъ ащ. хэр япшъэрылъ. Армырмэ, аварие зыхъукІэ, цІыфыр зыхэкІодахэкІэ ыуж уехьажькІэ зи къикІыжьыщтэп. Былым шъхьары кІоу авариер зилажьэр зиер къэгъотыгъуай ащ биркэ пымылъ зыхъукІэ.

Джащ фэд, былым шъхьарыкІохэм зэпахырэ узхэр зэрахьэх. ЯтІонэрэмкІэ, ахэм бжыхьасэхэр аутэх, агъэкІодых. Арышъ, зигугъу къэтшІыгъэ щыкlагъэхэр псынкlэу дэгъэзыжьыгъэнхэм фэшІ былым пІашъэхэм атхьакІумэхэм биркэхэр апылъхьэгъэн фае. Нэужым тхьамэфэ псаум зибылым лъымыплъэу, дэзымыгьэзыхьажьырэр псынкІэу къэуубытыщт, бгъэпщынэщт.

Къудаикъо Алый, республикэ министерствэм иотдел ипащ, былымхъуным къытырэ продуктхэр къэхьыжьыгъэнымкІэ тызхэт илъэсым пыкlыгъэ уахътэм яІофшіагъэхэм кізухэу афэхъу-

гьэхэм ар къатегущыІагъ. КъызэриІуагъэмкІэ, былым пІашъэхэм япчъагъэ хэкІыгъ нахь, хэхъуагъэп. Ыпэрэ илъэсым елъытыгъэмэ, хэкІыгъэри макІэп республикэмкІэ ар зэрэхъурэр шъхьэ 1800-рэ. Продукциеу къахьыжьырэри тэрэзэу учет ашІырэп. Ащ ыпкъ къикІзу ахъщэ ІэпыІэгьоу къаратырэми къыщэкІэ.

вэм къэкІыхэрэмрэ чІыгулэжьынымрэкІэ иотдел ипащэ ипсалъэ зыфэгьэхьыгьагьэр тызхэт илъэсым лэжьыгьэм иугьоижьын кізухэу фэхъугъэхэмрэ бжыхьасэхэм яхэлъхьанкІэ ІофшІагьэхэр зыфэдэхэмрэ. КъызэриІуагъэмкІэ, тыгъэгъазэми, натрыфми, пынджми яІухыжьын районхэм ащаухыгь. Бжыхьэсэ гектар мин 97,4-рэ республикэм щыхалъхьанэу щыт, районхэм янахьыбэм бжыхьасэхэм яхэлъхьан бэшІагьэу аухыгьах. Район зытіухэм къафэнэгъэ тіэкіум иаужырэ гектархэри апхъыжьых. Мы мафэхэм зэкІэ кІуачІэу яІэр зэрахьылІагьэр къихьащт илъэсым гъэтхэ лэжьыгъэхэр зыщагъэбэгъощт хьасэхэм яжъон ухыгъэныр ары.

Республикэм и МВД и УГИБДД иотдел ипащэу Алексей Чмыревым зэlукlэм къызэрэщиІуагъэмкІэ, илъэсым имэзибгьоу къызэтынэкІыгьэм ти-

гъогухэм гъогогъу 39-рэ автомашинэхэр былым шъхьарыкІохэм ащяутэкІыгьэх. Тикъалэхэмрэ районхэмрэ яадминистрациехэм, мэкъу-мэщымкІэ ягъэ-ІорышІапІэхэм, чІыпІэ псэупІэхэм япащэхэм, мы Іофым гъунэ фашІыныр япшъэрылъ. Ащ фэшІ зэрахьан фэе ІофшІэнхэр зыфэдэхэри зэкіэмэ ашіэ.

 Нахьыпэм, — къыІуагъ Абрэдж Эммэ, министерст- ащ, — былым шъхьарык охэр къызыхагъэщкІэ, полицием иІо--оqп алын еслиныты мехеlшиф токол зэхагъэуцонэу. Непэ джы ащ фагъэзагъэр къалэхэмрэ районхэмрэ ямуниципалитетхэм яадминистративнэ комиссиехэр ары. Ау ащ пае Іофыр нахьышІу хъугъэп. Былымхэм биркэхэр (номерхэр) апылъэп. Гъогухэм ябылым зэпырыфыпіэхэм тамыгъэхэр атетхэп.

Джащ фэдэу зэlукlэм къыщыгущы агъэх, зыгъэгумэк врэ вофыгъохэм, ахэр дэгъэзыжьыгъэнхэм фэшІ шІэгъэн фаехэм ягугъу къашІыгъ «Госстатистикэм» иотдел ипащэу Надежда Бураковам, республикэм иветеринар шъхьа у Хъок Іон Аминэ, бжьэхъо ІэпэІасэу, Мыекъуапэ щыщэу США-м щылэжьэрэ Алексей Стороженкэм, нэмыкІхэми. ЗэІукІэм зыщытегущыІэгъэ Іофыгъо пстэумкІи ашІэштхэм афэгъэхьыгъэ унашъохэри агъэнэфагъэх.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

«**Адыгэ макь»** Шэкlогъум и 26-рэ, 2014-рэ илъэс

КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм 2013-рэ илъэсым унагьохэм яфит мэн фэгьэхыйгь циеу гъэтхалэм сабый ибэхэм

Мы докладыр кІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм ятІонэрэу къыгъэхьазырыгъ. Уполномоченнэм тхыгъэкІэ е жэрыю зыкъыфэзгьэзагьэхэм, телефонкіэ ыкіи иэлектрон почтэкіэ къыіукІагъэхэм къаІэтыгъэ Іофыгъохэм нэужым къарыкІуагьэр, Уполномоченнэр къэралыгъо хабзэм икъулыкъухэм зэрафэтхагьэм, кІэлэцІыкІугьом иІофхэмкІэ къэбар жъугъэм иамалхэм къыхаутыгъэхэм къарыкІуагъэр Уполномоченнэм ащ къыщызэхефых. Официальнэ статистикэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэм якъэбархэр, Уполномоченнэм иаппарат зэхищэгъэ уплъэкІунхэм яматериалхэмрэ аналитическэ къэбархэмрэ мы докладым къызщыфагъэфедагъэх.

КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэм яхьыпІэгъэ Конвенцием ипринцип шъхьаІэхэм атетэу зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэр къэгъэгъунэгъэнхэмкІэ Іофыгъо заулэу щыІэхэм, зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэмрэ яфедэхэмрэ къэухъумэгъэнхэмкІэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэм анахьэу анаІэ зытырагъэтырэ лъэныкъохэм мы докладым щалъыІэсыгъэх, Уполномоченнэмрэ ащ иаппаратрэ 2013-рэ илъэсым Іофэу ашІагъэр къыщызэхафыгъ.

Докладым ираздел пэпчъ зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэр нахьышюу къэухъумэгъэнхэмкіэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икъулыкъухэм, чіыпіз зыгъэіорышіэжьынымкіэ къулыкъухэм игъоу афалъэгъухэрэр хэбгъотэщт.

Адыгэ Республикэм и Законэу 2011-рэ илъэсым мэкъчогъчм и 8-м аштагъэч N 3-р зытетэу «КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм ехьылІагь» зыфиІорэм ия 8-рэ статья ия 3-рэ пункт диштэу кІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм илъэс къэс доклад къегъэхьазыры ыкІи ар Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм, Адыгэ Республикэм ипрокуратурэ, кІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием и Президент дэжь щыІэм alэкІегьахьэ. Уполномоченнэм Іофэу ышІагъэм ехьылІэгъэ докладэу илъэс къэс къыгъэхьазырырэр шюк имы у республикэ гъэзетхэу «Советскэ Адыгеимрэ» «Адыгэ макъэмрэ» къыхаутын фае.

КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм 2013-рэ илъэсым гъогогъу 250-рэ зыкъыфагъэзагъ: нэбгыри 133-мэ тхыгъэкІэ, нэбгыри 117-мэ жэрыІокІэ, электрон почтэм тхыгъэ 48-рэ къихьагъ.

Отчет къызыфашІырэ лъэхъаным къаlэкІэхьэгьэ тхыгъи 10-мэ къащаІэтыгьэ Іофыгъохэр зэрэзэшІуахыхэрэм джыри гъунэ лъафыщт. Уполномоченнэм иаппарат общественнэ организациехэм яліыкІо, гъунэгъу, нэІосэ 19-мэ (проценти 7,6-мэ), зыныбжь имыкъугъэхэм янэ-яти 184-мэ (процент 73,6-мэ), нэнэжъ-тэтэжъ, нэмыкІ Іахьыл 13-мэ (проценти 5,2-мэ), кІэлэцІыкІухэм зынаІэ атезыгъэтырэ ыкІи зыпІунхэу зыштэгъэ нэбгырэ 15-мэ (проценти 6-мэ), зыныбжь имыкъугъэ нэбгырэ 19-мэ (проценти 7,6-мэ) зыкъыфагъэзагъ.

Тхьаусыхэ тхылъ 75-мэ зыныбжь имыкыугьэхэм гьэсэныгьэ ягьэгьотыгьэнымкіэ яфитыныгьэхэр икъоу къызэрэдамылъытэрэр къащыраютыкіыщтыгь. Мы юфыгьомкіэ закъыфэзгьэзагьэхэм япроцент 70-м ехъур зыгьэгумэкіыщтыгьэр кіэлэціыкіу іыгьыпіэхэм гьэсэныгьэ ащарагьэгьотынымкіэ сабыйхэм фитыныгьэу яіэхэр къызэрэдамылъытэхэрэр ары. Япліэнэрэ тхьаусыхэ тхылъ пэпчъ гурыт еджапіэм икіэлэегьаджэхэмрэ иадминистрациерэ кіэлэеджакіохэм яфитыныгьэхэр зэраукъуагьэхэм афэгьэхьыгьагь. Тхьаусыхэхэм япроценти 2,7-р зыфэгьэхыпъагьэр сэкъатныгьэ зиіэ

кlэлэцlыкlухэм гъэсэныгъэ ягъэгъотыгъэнымкlэ фитыныгъэу яlэхэр къызэрэдамылъытэхэрэр ары.

Мылъкум епхыгъзу зыныбжь имыкъугъзхэм яфитыныгъзхэр зэраукъуагъзхэм яюфыгъохэмкіз нэбгырэ 26-мэ (проценти 10,4-мэ) Уполномоченнэм зыкъыфагъззагъ. Нэбгырэ 14-мэ ятхьаусыхэ тхылъ къыщыраютыкіыщтыгъ сабый піупкізр къазэрајумыкізрэр, нэбгыри 7-мэ якізлэціыкіухэм апае ахъщэ Ізпыізгъу къазэрарамытырэр, щыізныгъэм чіыпіз къин ригъзуцогъз унэгъуи 3-мэ социальнэ Ізпыізгъу зэрарамыгъэгъотырэр, ны мылъкур къазэраратырэм ыкіи зэрагъэфедэрэм нэбгыри 2 ыгъзразэщтыгъзп.

Тхьаусыхэ тхылъ 25-р (япшlэнэрэ тхьаусыхэ пэпчъ) псэупlэхэм япхыгъэ Іофыгъохэм алъыlэсыщтыгъ. Тхьаусыхэ тхылъи 5-р ны-тыхэр зэрэзэхэкlыжьыгъэхэм е нэмыкl цlыфым унэр ие зэрэхьугъэм къахэкlэу зыныбжь имыкъугъэхэр унэм зэрэчlагъэкlыжьыгъэхэм, тхьаусыхэ тхылъи 5-р сабый ибэхэм, ны-тыхэр зышъхьарымытыжь кlэлэцlыкlухэм, тхьаусыхэ тхылъи 2-р сэкъатныгъэ зиlэ кlэлэцlыкlухэм псэупlэ яlэнымкlэ яфитыныгъэхэр зэраукъуагъэхэм япхыгъагъэх.

Тхьаусыхэ тхылъхэм япроценти 3,2-р псауныгъэм икъэухъумэн епхыгъэ Іофыгъохэм алъыІэсыщтыгъ. Ахэм азыныкъо нахьыбэмэ арытыгъ псауныгъэм икъэухъумэн фэгъэзагъэхэм яІофшіакіэ зэримыгъэразэхэрэр. Закъыфэзыгъэзэгъэ нэбгыри 4-мэ сэкъатныгъэ зиіэ кіэлэціыкіухэм яіэзэгъэнхэм, ахэм япсауныгъэ зыпкъ игъэуцожьыгъэным, зы нэбгырэм Іэзэгъу уцхэр Іэкіэгъэхьэгъэнхэм япхыгъэ Іофыгъохэр къаіэтыщтыгъэх.

2013-рэ илъэсым тхьаусыхэ тхылъхэм япроцент 69,2-р Мыекъуапэ дэсхэм, адрэ процент 30,8-р муниципальнэ образованиехэм ащыпсэухэрэм къагъэхьыгъагъ. Тхьаусыхэ тхылъхэр нахьыбэу къыздикІыгъэхэр муниципальнэ гъэпсыкІэ зиІэ «Мыекъопэ районыр» — 24-рэ, «Шэуджэн районыр» — 13, «Тэхъу-тэмыкъое районыр» — 9, «Джэджэ районыр» — 7, «Красногвардейскэ — 5, «Кощхьэблэ райрайоныр» оныр» — 4, «Теуцожь районыр» 3 ары. Краснодар краим, къалэхэу Москва, Великий Новгород тхьаусыхэ тхылъхэр къарыкІыгьэх. Джащ фэдэу Монголием щыщ горэм, хьапсчІэси 3-мэ Уполномоченнэм зыкъыфагъэзагъ.

2013-рэ илъэсым къыlукlэгъэ тхьаусыхэ тхылъмэ япроцент 35-мэ къазыщыкlэлъэlущтыгъэхэр Уполномоченнэм афигъэцэкlагъ. Процент 65-мэ агурагъэlуагъ зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэм якъэухъумэнкlэ зэрэзекlон фаехэр.

ЦІыфхэр зыгъэгумэкІырэ Іофыгъо заулэмэ афэгьэхьыгьэ къэбар 37-рэ Уполномоченнэм Адыгэ Республикэм ипрокуратурэ ІэкІигъэхьагъ. Адыгеим ипрокуратурэ, муниципальнэ образо ваниехэм япрокурорхэм, джащ фэдэу Урысые Федерацием инэмык! шъолъырхэм япрокуратурэ икъулыкъухэм кlэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэр зыукъогъэ ціыфхэмрэ къулыкъухэмрэ афэгъэхьыгьэу унашъохэр аштагьэх. ГущыІэм пае, муниципальнэ образовании 3-мэ (къалэу Мыекъуапэ, Кощхьэблэ районым, Тэхъутэмыкъое районым) япашэхэм. Шэуджэн районым гъэсэныгъэмкІэ изы къулыкъурэ изы учреждениерэ япащэ, хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу Республикэу ХакасиемкІэ и ГъэІорышІапІэ изы пащэ, хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу Краснодар краимкіэ и ГъэІорышіапіэ изы пашэ шыкlагъэу афалъэгъугъэхэмкlэ тхыгъэхэр аlэкlагъэхьагъэх. Урысыем хэгъэгу кош Іофхэмкіэ и Министерствэ Мыекъопэ районымкІэ икъутамэ ипащэ хэбзэгъэуцугъэр ыукъуагъэу алъытагъ, арбитраж хьыкумым зы тхьаусыхэ тхылъ ІэкІагъэхьагъ, Краснодар краим и Следственнэ гъэІорышІапІэ Абинскэ районымкІэ и Следственнэ комитет зы уголовнэ Іоф къыщызэ-Іуахыгъ.

ІэнатІэхэр зыІыгъхэу хабзэр зыукъуагъэхэм хэбзэгъэуцугъэм къыдилъытэрэ пшъэдэкІыжьхэр арагъэхьыгъэх.

Адыгэ Республикэм и Законэу 2011-рэ илъэсым мэкъуогъум и 8-м аштагъэу N 3-р зытетэу «КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм ехьылІагь» зыфимехаирнетенциех компетенциех медог аблэмыкІзу Уполномоченнэм 2013-рэ илъэсым ипшъэрылъхэр ыгъэцэкlагъэх. КІэлэціыкіухэм яфитыныгъэхэр, яшъхьафитыныгъэ, яфедэхэр къэухъумэгъэнхэм япхыгьэ тхьаусыхэ тхыльхэм ахэпльэнхэмкІэ, кІэлэцІыкІум ифитыныгьэхэр, ишъхьафитыныгъэ, ифедэхэр къэухъу--ыс еілпы еілмехостыфоік мехнестем хэмылъ юридическэ ІэпыІэгъу кІэлэцыккухэм ыки ялыккохэм ягъэгъотыгъэнымкіэ, кіэлэціыкіум ифитыныгъэхэмрэ ифедэхэмрэ зэраукъуагъэхэм, кІэлэцІыкІухэм жъалымэу зэрадэзекІуагъэхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэмкІэ Іофтхьабзэхэр псынкіэу зэрахьагьэх. Ціыфхэм яІофыгьохэмкІэ Уполномоченнэм иаппарат иІофышІэ мафэ къэс, тхьамафэ къэс бэрэскэжъыем сыхьатыр 16.00-м къыщегъэжьагъэу 18.00-м нэс Уполномоченнэм зафагъэзэнэу амал яІагъ. Уполномоченнэмрэ Урысые Федерацием и Следственнэ комитет Адыгэ РеспубликэмкІэ и Следственнэ гъэІорышІапІэ ипащэхэмрэ республикэм ирайонхэм цыфхэр ащырагъэблагъэхэ

КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэр, яшъхьафитыныгъэ, яфедэхэр Адыгэ Республикэм къызэрэщаухъумэхэрэм яюфыгъохэм яхьылІэгъэ къэбархэр угъоигъэнхэмкІэ ыкІи зэхэфыгъэнхэмкІэ кІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием и Президент дэжь щыІэм къафишІыгъэ пшъэрылъхэр Уполномоченнэм иаппарат ыгъэцэкІагъэх. 2013-рэ илъэсым Уполномоченнэм иаппарат унэшъо 15 ыгъэцэкІэн фаеу къыІэкІэхьэгъагъ. Урысые Федерацием и Президент иунашъохэм ягъэцэкІэнкІэ Адыгэ Республикэм игъэцэкІэкІо хабзэ икъулыкъухэм Іофэу ашІагъэр, гъэсэныгъэм -ытифк мехуілыі кіростынесты ныгьэхэр къзухъумэгьэнхэм, Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ икІэлэцІыкІу учреждениехэм, зыныбжь имыкъугъэхэм психиатрическэ ІэпыІэгъу языгъэгъотырэ учреждениееслихпк минеІк есльстностениш мех Іофтхьабзэхэр зэрэзэхащэхэрэр, сабый ибэхэр ыкІи ны-тыхэр зышъхьарымытыжь кіэлэціыкіухэр ащ фэдэ учреждениехэм зэрэщаІыгъхэрэм, ны мылъкур зэрагьэфедэрэм, ІэкІыб къэралыгьохэм ащыпсэурэ унагъохэм апіунэу аштэрэ сабыйхэм яфитыныгъэхэр къызэрэдалъытэхэрэм гъунэ лъыфыгъэным атегъэпсыхьэгъэ Іофтхьабзэхэр зэрагъэцакІэхэрэр, хэбзэухъумэкІо къулыкъухэм зэдэлэжьэныгьэу адыряІэр, къэбархэмкІэ зэрэзэхъожьыхэрэр Уполномоченнэм къызэхифыгъ. Аналитическэ материалхэм ащыщхэр мы докладым къыщызфагъэфедагъэх.

Уполномоченнэр кlэлэцlыкlухэм яфитыныгъэхэмкlэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием ишъолъырхэм ащыlэхэм яя VII-рэ Зэфэсэу 2013-рэ илъэсым имэлылъфэгъу мазэ къалэу Уфа щыкlуагъэм, яя VIII-рэ Зэфэсэу чъэпыогъум къалэу Краснодар щыкlуагъэм ахэлэжьагъ. Джащ фэдэу кlэлэцlыкlухэм яфитыныгъэхэмкlэ Уполномоченнэхэу Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыlэхэм я Координационнэ Совет изэхэсыгъохэу мэлылъфэгъум къалэу Уфа, чъэпыогъум къалэу Краснодар ащыкlуагъэхэм, зыныбжь имыкъугъэхэр зэрыс

унагъохэм яфитыныгъэхэм якъэухъумэн фэгъэхьыгъэ Урысые конференциеу гъэтхапэм Якутскэ щыкІуагъэм, сабый ибэхэм зынаІэ атезыгъэтырэ къулыкъухэм мэхьанэу яІэм фэгъэхьыгъэ Урысые семинарэу мэлылъфэгъум Уфа щыкІуагъэм, зянэ-зятэхэр нэмыкІ къэралыгъохэм ащыпсэурэ кlэлэцlыкlухэм яфитыныгъэхэм якъэухъумэн фэгъэхьыгъэ Урысые семинарэу, гъэмэфэ лъэхъаным кіэлэціыкіухэмрэ Іэтахъохэмрэ загъэпсэфынымкІэ ыкІи апкъышъол апсыхьанымкІэ фитыныгьэу яІэхэр къызэрэдальытэхэрэм афэгьэхьыгьэ Урысые семинарэу къалэу Краснодар чъэпыогъум щыкІуагьэхэм, семинарэу, зэІукІэгьоу къалэу Астрахань гъэтхапэм, мэкъуогъум щыкІуагъэхэм, пщыныжьхэр ягъэхьыгъэнхэмкІэ Урысыем и Федеральнэ къулыкъу иколлегие изегъэушъомбгъугъэ зэхэсыгъоу гъэтхапэм Мыекъуапэ щыкІуагъэм, Къыблэ федеральнэ шъолъырым ихэбзэухъумэкІо къулыкъухэм япащэхэм язэlукlэгъоу къалэу Астрахань Іоныгъом щыкІуагъэм Уполномоченнэр ахэлэжьагь.

КІэлэціыкіухэм яфитыныгъэхэмрэ яфедэхэмрэ якъэухъумэнкІэ хэбзэухъумэкІо къулыкъухэм, общественнэ организациехэм зэзэгъыныгъэхэр адэшІыгьэныр лъагьэкІотагь. ГущыІэм пае, 2013-рэ илъэсым ищылэ мазэ пщыныжьхэр ягьэхьыгьэнхэмкІэ Федеральнэ къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкІэ и ГъэІорышІапІэ, гъэтхапэм Урысыем июристхэм я Ассоциацие и Адыгэ регион къутамэ, шэкІогъум общественнэ организациеу «Адыгэ Республикэм ис бзылъфыгъэхэм я Союз» зэзэгъыныгъэхэр адашІыгьэх. Роскомнадзорым и ГъэІорышІапІэу Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыІэм, кощын ІофхэмкІэ Федеральнэ къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкІэ икъутамэ, Адыгэ Республикэм и Общественнэ палатэ адашІыщт зэзэгъыныгъэхэм япроектхэр къагъэхьазы-

Яматериалхэр къэбар жъугъэм иамалхэм рензу къазэращыхаутырэм нэмыкlзу Уполномоченнэр Урысыем и Следственнэ комитет Адыгэ Республикэмкlэ и Следственнэ гъэlорышlапlэ и Общественнэ Совет, хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу Адыгэ Республикэмкlэ и Гъэlорышlапlэ и Общественнэ Совет, Урысыем июристхэм я Ассоциацие и Адыгэ регион къутамэ ыпкlэ зыхэмылъ юридическэ Іэпыlэгъу цlыфхэм ягъэгъотыгъэным фэгъэхьыгъэ Іофтхьабзэу зэхищэрэм чанэу ахэлажьэ.

Зыныбжь имыкъугъэхэм яфедэхэр къызыщаухъумэщтыгъэ хьыкум зэхэсыгъохэм Уполномоченнэр ахэлэжьагъ. Зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэм якъэухъумэнкіэ Адыгэ Республикэм иочылхэм я Палатэ ащ зэпхыныгъэ пытэ дыриі.

Адыгэ Республикэм и Законэу «КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм ехьылІагъ» зыфиІорэм къызэрэщыдэлъытагъэмкІэ, Уполномоченнэр хабзэм икъулыкъухэм яІофшІэн занкІэу хахьэрэп, ау ащ игъоу ылъэгъухэрэр ахэм агъэцэкІэнхэ фае.

ГъэцэкІэкІо хабзэм икъулыкъухэм якомиссиехэм, ведомствэ зэфэшъхьаф-хэм яобщественнэ советхэм зэрахэтым елъытыгъэу Уполномоченнэр ахэм язэхэсыгъохэм ахэлэжьагъ, зигъо Іофыгъохэри къащиІэтыгъэх.

КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыІэм кІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэр къыдэлъытэгъэнхэмкІэ ыкІи ахэр зыпкъ игъэуцожьыгъэнхэмкІэ ІэпыІэгъу къыфэхъугъэ пстэуми зэрафэразэр apelo.

КІэлэцІыкіухэм яфитыныгъэхэмкіэ Уполномоченнэу Адыгэ Республикэм щыіэ А. Б. ИВАШИНЫР

(КІэлэцІыкІухэм яфитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием и Президент дэжь щыІэм иофициальнэ сайтэу adygea@rfdeti.ru зыфиІорэм Уполномоченнэм идоклад зэрэпсаоу ижъугъотэщт).

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзы-

гъэкІырэр:

Адыгэ Республи-

кэм лъэпкъ

ІофхэмкІэ, ІэкІыб

къэралхэм ащы-

псэурэ тильэп-

къэгъухэм адыряІэ

зэпхыныгъэхэмкІэ

ыкІи къэбар

жъугъэм иамал-

хэмкІэ и Комитет

Адресыр: ур. Кре-

стьянскэр, 236

Адыгэ шъуашэр щадыщт

Дышьэидэхэр, тхыпхьэхэр кІэлэеджакІохэм ягъэшІэгъэнхэмкІэ зэхэщэн Іофыгъохэр тиреспубликэ щызэрахьэх. Адыгеим льэпкь культурэмкІэ и Гупчэ итхьаматэу, Урысыем и Правительствэ ишІухьафтын къызыфагъэшъошагъэу Къулэ Амэрбый тызэрэщигьэгьозагьэу, республикэм ирайонхэм ащыкlорэ шlэжь lофтхьабзэхэм янеущрэ мафэ нахышІу хъущт.

— Адыгэ шъуашэм и Мафэ шъуашэм и Мафэ игъэкІотыгъэу хэбзэ шапхъэ иlэу дгъэмэфэкlэу зэрэтыублагъэм къыпкъырыкІэу дышъэидэным, лъэпкъ тхыпхъэхэм, нэмыкІхэм апыльыщт купхэр еджапІэхэм ащызэхэтэщэх, elo Къулэ Амэрбый. — Адыгэ

тэгъэмэфэкІы, ау адыгэ шъуашэр зэкІэми зыщалъэнэу амал яІэп, ыуасэ лъэпіащэу къафыдэкіы.

А. Къулэм къызэриІорэмкІэ, непэрэ уасэхэм ялъытыгъэмэ, фэди 2 — 3-кІэ нахь макІэ те-

фэу адыгэ шъуашэхэр лъэпкъ культурэм и Гупчэ щадыщтых. Район гупчэхэм, къуаджэхэм дапіэхэр къащызэ-Іуахыщтых. КІэлэеджакІохэр апэрэ уахътэм республикэ гимназием, нэмык еджапіэхэм ащагъэсэщтых. Іофыр лъыкІуатэ зыхъукІэ, Адыгэ Республикэм искусствэхэмкІэ иколледж, еджэпІэ зэфэшъхьафхэм адыгэ шъуашэр, тхыпхъэхэр, фэшъхьафхэр ащадынхэм пылъыщтых.

Адыгэ шъуашэу дунаим цІэрыІо щыхъугъэм, лъэпкъ искусствэм япхыгъэ Іофыгьохэр зэрэльыкІуатэхэрэм гъэзетеджэхэр щыдгъэгъозэщтых.

Сурэтым итыр: Стіашъу Юрэ ышІыгъэ адыгэ шъуашэхэр пшъашъэхэм къагъэлъагъох.

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр:

52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр:

52-16-77. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

гъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4046 Индексхэр 52161 52162

> > Зак. 3246

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ

> Редактор шъхьаІэр

Дэрбэ Тимур

уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

> МэщлІэкъо Саид

ПшъэдэкІыжь

зыхьырэ секретарыр НэпшІэкъуй 3ayp

ТЕАТРЭМРЭ ЩЫІЭНЫГЪЭМРЭ

Фестивалыр зэфэхьысыжьышІу

Адыгэ Республикэм итворческэ купхэр я XIV-рэ шьольыр фестивалэу «Пшызэ театральнэм» хэлэжьагьэх. Спектаклэу кышагьэльэгьуагьэхэр зэхэщакохэм ашІогьэшІэгьоныгьэх, щытхьуцІэхэр къафагъэшъошагъэх.

Краснодар щыкІогъэ фестивалыр Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцІэкІэ щытым иартистхэм шlукlэ агу къинэжьыщт.

Хъунэго Саидэ ипьесэ техыгъэ спектаклэу «Зиусхьаныр орэпсэу!» зыфиlоу Хьакъунэ Аслъан ыгъэуцугъэр фестивалым къыщагъэлъэгъуагъ. «За актерское мастерство» зыфиlорэ Дипломыр, сомэ мин 50 Лъэпкъ театрэм къыфагъэшъошагъэх, артистхэм къащытхъугъэх.

Лъэпкъ театрэм тыгъуасэ зэlукІ у щыкІуагъэм Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ иотдел ипащэу Шэуджэн Бэлэ къыщыгущы агъ. Республикэм итворческэ купхэм Ады-

геим щытхъоу къыфахьырэм уасэ фишІызэ, фестивалым иджэрпэджэжь зызэриІэтырэм, лІэүжхэр зэфэзыщэрэ спектаклэхэр театрэм къызэрэщагъэлъагъохэрэм шІуагъэу къыхьырэм Б. Шэуджэным иеплъыкІэхэр къариІолІагъэх, Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцІэкІэ щытым фестивалым гъэхъагъэ зэрэщишІыгъэм фэші къыфэгушіуагъ, иіофшіэн лъигъэкІотэнэу фэлъэІуагъ.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу И. Цэим ыцІэкІэ щытым ихудожественэ пащэу Шъхьэлэхъо Светланэ, Лъэпкъ театрэм ирежиссер шъхьа у Кукэнэ Мурат, Урысыем итеатрэхэм Іоф ащызышІэхэрэм я Союз икъутамэу

Адыгэ Республикэм щыІэм итхьаматэу Зыхьэ Заурбый зэхахьэм къыщыгущы агъэх. Фестивалым зэрэхэлэжьагьэхэр зэфахьысыжьызэ, лъэпкъ творчествэм -учек ејумехнијши дехеслиносиех рыІоныгъэ ахэлъэу тапэкІи зэрэлэжьэщтхэр, опытэу яІэр агъэфедэзэ кІэм зэрэлъыхъущтхэр хагъэунэфыкІыгъэх.

Спектаклэу «Зиусхьаныр орэпсэу!» зыфиlорэм хэлэжьэгъэ артистхэу Къэбыхь Анзор, Бэрэкъэе Заремэ, Джымэ Заремэ, Джолэкъо Рэщыдэ, Хьакъуй Андзаур, Ацумыжъ Тембот, Нэхэе Адам, Ахъмэт Артур сомэ мин тфырытф фестивалым къащыфагъэшъошагъ. Спектаклэм игъэуцун, фестивалым ар къыщыгъэлъэгъогъэным хэлэжьагъэхэм яІофшІэн Лъэпкъ театрэм ипащэхэм агъэлъэпІагъ, шІухьафтынхэр афашІыгъэх.

Хьакъуй Андзаур, Нэхэе Адам, Ацумыжъ Тембот, Джымэ Зарем, нэмык артистхэу гущы эгъу тызыфэхъугъэхэр спектаклэу зыхэлэжьагьэхэм ирежиссерэу Хьакъуй Аслъан, драматургэу Хъунэго Саидэ афэгъэхьыгъэ гущыІэ фабэхэр къытаlуагъэх. «Зиусхьаныр орэпсэу!» зыфиlорэ къэгъэлъэгъоным театрэр зикlасэхэр тиреспубликэ шІэхэу щеплъынхэ алъэкІыщт.

Адыгэ Республикэм и Камернэ музыкальнэ театрэу Хьанэхъу Адам ыцІэкІэ щытым «Люби меня, как я хочу» зыфиюрэ спектаклэу режиссерэу Исуп Тимур ыгъэуцугъэр фестивалым къыщагъэлъэгъуагъ. Художественнэ пащэу, Урысыемрэ Адыгеимрэ искусствэхэмкІэ язаслуженнэ ІофышІэшхоу Сулейманов Юныс зэрилъытэрэмкІэ, фестивалым шІуагьэу къафихьыгьэр макІэп. Зэнэкъокъухэзэ, яшІэныгъэ хагъахъо.

Спектаклэр музыкэмкІэ зэрагъэдэхагъэм фэшІ, Камернэ музыкальнэ театрэм Диплом къыфагъэшъошагъ. Адыгеим инароднэ артистэу Михаил Арзумановым музыкэр ыусыгь.

Адыгеим и Урыс театрэу А. Пушкиным ыцІэ зыхьырэм «В день свадьбы» зыфиюрэ спектаклэр фестивалым къыщигъэлъэгъуагъ, чанэу зэрэхэлэжьагъэм фэшІ Диплом къыфагъэшъошагъ.

Урысыем культурэм и Илъэс щэкІо. Театрэхэм яІофышІэхэм зэфэхьысыжьхэр ашІыхэзэ, ямурадхэр щыІэныгьэм щыпхыращых.

дзюдо. УРЫСЫЕМ И КУБОК

Азэмат илъэгапіэхэм

αφэκΙο

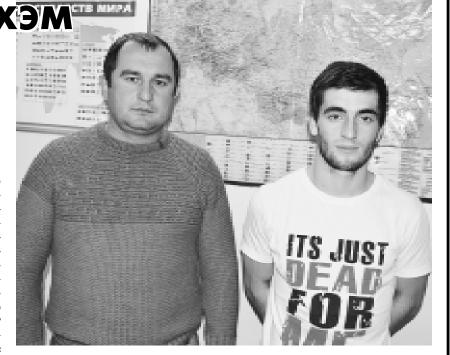
Урысые Федерацием дзюдомкlэ и Кубок икъыдэхын фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъоу Самарэ щыкlуагъэм Адыгэ Республикэм ибэнэкІуи 6 хэлэжьагь. Дэхъу Азэмат хагъэунэфыкнырэ чыпнэ зэнукнэгъухэм къащыдихыгъ.

Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкІэ и Институт ия 4-рэ курс щеджэрэ Дэхъу Азэмат килограмм 60-м нэс къэзыщэчырэмэ якуп щыбэнагъ. Урысыем ишъолъырхэм къарыкІыгъэ спортсмен 31-рэ алырэгъум щызэнэкъокъугъ. Адыгеим щапіугьэ нарт шъаом зэіукіэгьуи 5 иІагъ. Финалым хэхьаным фэшІ Урысыем ичемпионэу Сахават Гаджиевым ебэныгъ. ТекІоныгъэр зыхьыщтыр язэрэмыгъашІэу батырхэм якъулайныгъэ къагъэлъэгъуагъ. С. Гаджиевыр нахь лъэшэу къычІэкІыгъ, ар финалым хэфагъ, дышъэ медалыр къыдихыгъ.

Дэхъу Азэмат ящэнэрэ чІыпіэр къыфагъэшъошагъ. БэнэкІо ныбжьыкІэр Кощхьаблэ щыщ, иапэрэ тренерыр ятэу Бислъан. Джырэ уахътэ А. Дэхъур тренер-кІэлэегъаджэу Нэпсэу Бислъан егъасэ.

Адыгэ къэралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкІэ и Институт идиректорэу Бгъошэ Айдэмыр къызэрэти-Іуагъэу, Дэхъу Азэмат лъэпкъ шэн-хабзэхэр зэрехьэх, ныбджэгъушІу, Адыгэ Республикэм ищытхъу зыІэтырэ ныбжьыкІэхэм ашыш. Илъэс

21-м нэс зыныбжьхэм дзюдомкІэ язэнэкъокъухэу Урысыем щыкІуагьэхэм хагьэунэфыкІырэ чІыпІэхэр тІогьогогьо къащыдихыгьэх. Мы мафэхэм зэlукlэгъухэм А. Дэхъум зафегъэхьазыры.

Сурэтым итхэр: Нэпсэу Бислъанрэ Дэхъу Азэматрэ.

> Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.